

mededelingen opbouwwerk

opbouwwerk 1988: veel werk, weinig middelen

relatie belangenorganisaties en regionale omroep:

''meer misbruik van de media maken''

migranten, stadsvernieuwing en opbouwwerk

opbouwwerk: perspectieven in organisatie en aanpak

Inhoud

	pag.
- Opbouwwerk 1988: veel werk, weinig middelen	3
- Veel publiciteit over SOTEL-voorstellen	4
- EEG propageert Werk en Welzijn	5
- Toetsing jaarverslagen uitgebreid met projectverslagen	6
- Rectificatie	6
- Afscheid ir. Maarten Snel	7
- Post HBO-cursus leidinggeven	7
- Benoeming in automatiseringsproject	8
- LSA-Berichten nr. 1	8
- Landelijke P.C.G. studiedag	8
- LSA organiseert Open Bewonersdag	9
- LSV-WAO pakt verhaalsrecht aan	9
- Stand herstructurering landelijke organisaties	10
- Samenwerking beroepskrachten en vrijwilligers	10
- Relatie tussen regionale omroep en belangenorganisaties: "Meer misbruik van de media maken"	11
- Kwaliteit bij woningverbetering	15
- Keukenroman over rechten van huurder	15
- Nationale straatspeeldag	15
- Opbouwwerk, een markt-principe	16
- Migranten, stadsvernieuwing en opbouwwerk	18
- Brochures onderwijsvoorrang	20
- Bestuurswerk voor vrijwilligers	20
- Budgetadvisering met de computer	20
- Handboek leefbaarheid kleine dorpen	21
- Opbouwwerk: perspectieven in organisatie en aanpak	21
- Gemeentelijk belang bij opbouwwerk	24

is een mededelingenblad van, voor en over de lokale opbouwwerkpraktijk.
 Samenstelling: Greet Hettinga, Charlotte Krop, Wil van de Leur.

M.O. verschijnt ten minste 10 maal per jaar, zes gewone en vier themanummers.
 Een jaarabonnement kost f 38,-. Bij méér abonnementen reductie op aanvraag. Losse nummers kosten f 5,25, themanummers f 6,-, excl. porto.

Redactie en administratie:
 Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag,
 tel. 070-521354.
 ISSN: 0168-06SX.

MeMo

De veranderende relatie met de lokale overheid, andere subsidiestromen en uiteraard ook de bezuinigingsdreiging en onzekerheid over de toekomst van het opbouwwerk, maken weer veel discussie los over doelstellingen, organisatie, aanpak en (on)mogelijkheden van het werk. In deze M.O. vindt dit zijn neerslag in enkele artikelen.

Hiernaast de bevindingen van het NIMO uit een aantal proefinterviews, gehouden ter voorbereiding van het trendonderzoek 1988.

Op pag. 16 het verslag van een symposium, georganiseerd door de steunfunctie Noord-Holland, waar lokale bestuurders werden geïnformeerd over de huidige mogelijkheden van opbouwwerk. Er werd gediscussieerd aan de hand van stellingen, deels vanuit een "markt"-benadering en deels vanuit het principe-karakter van opbouwwerk. Dat laatste kan, volgens Michel Thisen, niet zomaar ingeruild worden tegen het eerste: "Opbouwwerk zal zijn product duidelijk moeten maken en heeft dan zijn prijs. Maar er is geen (markt)mechnaisme dat het aanbod van opbouwwerk automatisch in relatie brengt met de vaak onduidelijk geformuleerde vraag van groepen buitenlanders, werklozen en minima. Politieke keuzes en opbouwwerk-principes kunnen dat wel."

Niet alleen bezuinigingsdreiging lokt discussie uit. Op pag. 21 schetst Wil van de Leur perspectieven in organisatie en aanpak van opbouwwerk ter gelegenheid van de oprichting van de Stichting Bewonersondersteuning Noord-Amsterdam. Op de achterpagina tenslotte aandacht voor een rapport over het gemeentelijk belang bij opbouwwerk, waarin (de scheiden-de) Maarten Snel voorstellen doet voor een "regrooving" (herprofilering) van het opbouwwerk. Voorstellen waarin pragmatisme en zakelijkheid de boventoon voeren en die veel kritiek ontlokten (zie ook pag. 7). ■

Opbouwwerk 1988: veel werk, weinig middelen

Net als in voorgaande jaren verricht het NIMO ook in 1988 een trendonderzoek. Dit jaar zullen in dat onderzoek de ontwikkelingen in het beroep centraal staan. Het onderzoek biedt tevens de gelegenheid te peilen hoeveel mensen in Nederland anno 1988 opbouwwerk verrichten. Een vergelijking met soortgelijke gegevens uit 1984 kan dan laten zien hoe onder andere de bezuinigingsgolf in het sociaal-culturele werk van 1986 voor het opbouwwerk heeft uitgepakt.

Ter voorbereiding van het trendonderzoek van dit jaar werden bij acht instellingen verspreid over het land proefinterviews gehouden. Dit artikel is gebaseerd op de gegevens die deze acht interviews opleverden en vormt een voorlopige indruk van de problemen die spelen.

Voor een aantal opbouwwerkinstellingen is 1988 een jaar dat getekend wordt door bezuinigingsdreigingen en onzekerheid over de toekomst. Hebben veel gemeenten de rijkskortingen tot nu toe grotendeels binnen de eigen begroting opgevangen, inmiddels schijnt de rek er uit te zijn en leggen gemeenten hier en daar flinke kortingen op, waardoor formatieplaatsen verloren gaan. De situatie is echter heel verschillend: in de ene plaats spelen wel dergelijke problemen; in andere is er geen vuiltje aan de lucht. In de twee grotere steden die we bezochten met een inwonertal van boven de 100.000 lijkt het opbouwwerk nog de meest erkende positie te hebben.

Waar van bezuinigingsdreiging sprake is, vinden vrijwel altijd ook discussies plaats over het nut van opbouwwerk. Na de eenvoudige mededeling dat er geen geld meer is, volgt van gemeentelijke zijde nog al eens het argument dat de burgers anno 1988 zelfredzaam zijn en dat opbouwwerk derhalve niet meer nodig is. De door het opbouwwerk ondersteunde groepen laten zich in dit soort discussies niet onbetuigd en zijn de eersten om te verkondigen dat deze ideale situatie nog niet is bereikt. Procedures en verordeningen zijn zo complex geworden, dat het zonder toegevoegde deskundigheid niet meer mogelijk is volgens de normen van het systeem te functioneren en je doelen te bereiken, zo trachten zij wethouders en gemeenteraadsleden duidelijk te maken.

Als klap op de vuurpijl wordt dan een enkele keer door gemeentebestuurders het feit dat groepen voor een voorziening als opbouwwerk opkomen, aangegrepen als

'bewijs' dat groepen dus eigenlijk wel zelfredzaam zijn! Dit maakt iets duidelijk over het kat en muis spel, dat soms gaande is. Er dient onderscheid te worden gemaakt tussen mondigheid en zelfredzaamheid, merkt een opbouwwerker nuchter op: 'Inderdaad zijn mensen anno 1988 meer mondig geworden, denk bijvoorbeeld aan ouderen, maar dat is nog iets anders dan zelfredzaam.'

Meer nog dan door discussies over het nut van opbouwwerk, proberen instellingen hun bestaansrecht te bewijzen door zo concreet mogelijk aan te geven wat ze doen en wat daarvan de resultaten zijn. Gemeenten krijgen jaarverslagen en werkplannen compleet met lijsten projecten en ondersteunde groepen en het aantal uren dat daaraan besteed wordt. Veel instellingen hebben de neiging te stellen, dat wanneer gemeenten bezuinigen willen opleggen, ze dan ook maar aan moeten geven, wat er geschrappt moet worden, omdat ze zelf geen kans meer zien om verdere prioriteiten te stellen.

Aan werk heeft het opbouwwerk geen gebrek. Ook kleinere instellingen ondersteunen jaarlijks enkele tientallen groepen, die op verschillende terreinen actief zijn. Terwijl de capaciteit afneemt komen er taken bij, doordat men geacht wordt de ondersteuning van specifieke groepen als woonwageneigenaren en buitenlanders over te nemen, waar kategoriale voorzieningen het uitvoerende werk moeten staken. Instellingen kunnen inmiddels niet meer op alle vragen ingaan. Hiermee komt de initiële functie van opbouwwerk in het gedrang. Er is geen tijd en geld meer voor nieuwe dingen. Dit terwijl het aanpakken van maatschappelijke problemen, zodra die in zicht komen, een belangrijke preventieve functie heeft. Denk bijvoorbeeld aan een thema als 'beheer na stadsvernieuwing'.

Een lichtpuntje in dit voor het opbouwwerk moeilijke en spannende jaar is dat juist door discussies, waaraan ook ondersteunde groepen deelnemen, er gaandeweg meer erkenning komt voor de betekenis van opbouwwerk in de lokale samenleving. De subsidiënt wordt met zijn neus gedrukt op het feit dat bezuinigen niet slechts een financiële aangelegenheid is, maar een keuze met maatschappelijke consequenties. Het belang van een goed functionerend vrijwilligerskader wordt duidelijk. Dat kader behoeft ondersteuning en men zal daar behoedzaam mee om moeten springen, willen vrijwilligers hun motivatie behouden. Kortom, inschattingen omtrent de kwaliteit van de samenleving zullen meer en meer in de overwegingen worden betrokken. In één van de door ons be-

zochte instellingen was de omvranrijke sociaal-economische problematiek daarbij een nadrukkelijk argument.

Intussen komt er ook steeds meer inhoudelijk overleg van de grond tussen instellingen en welzijnsambtenaren. Men stelt er prijs op met de gemeente van gedachten te wisselen over wat er in de lokale samenleving gaande is en hoe daar mee omgesprongen zou moeten worden. Gemeenten kunnen daarbij ook hun voordeel doen met de informatie, die instellingen hebben dankzij hun nauwe betrokkenheid bij het plaatselijke gebeuren. Voor de nabije toekomst roept dit de vraag op, hoe deze nauwe banden zich verhouden tot de eigen beleidsvrijheid van instellingen, hoe men de relatief onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente tegenover groepen kan blijven waarmaken.

Tot zover enkele globale indrukken, die het vóóronderzoek voor Trends '88 heeft opgeleverd. Begin juni gaat er een vragenlijst naar alle ons bekende instellingen in Nederland uit. We hopen op basis daarvan in het najaar met meer precieze en meer gedetailleerde informatie te komen. Ook daarvan zal in M.O. verslag worden gedaan. Daarvoor is dan wel nodig, dat zoveel mogelijk en als het kan alle instellingen de vragenlijst invullen en terugsturen.

Gui van Hooijdonk en Ida Kuiper, NIMO, Havensingel 8, 5211 TX, 's Hertogenbosch, tel. 073 - 137295. ■

Veel publiciteit over Sotel-voorstellen

De vanuit het opbouwwerk gelanceerde voorstellen om in bedreigde na-oorlogse wijken nieuwe functies te introduceren – met als eerste concreet voorstel de vestiging van coöperatieve "very low budget hotels" – hebben veel publiciteit gekregen. In Leeuwarden werd het voorstel al "verweven" in een plan van aanpak van de wijk "De Meenthe", waarover o.m. in Leeuwarder Courant, Friesch Dagblad en Volkskrant werd gerapporteerd. Inmiddels verschenen ook artikelen in het Algemeen Dagblad, De Telegraaf, Noord-Hollands Dagblad en Provinciale Zeeuwse Courant. Ondanks de nadrukkelijke aankondiging dat e.e.a. in stadia van "pril overleg" verkeert, is inmiddels ook het bedrijfsleven op de zaak gedoken: een gespecialiseerde inrichter van Hotels biedt zich aan om de inrichting van de Sotels te verzorgen; en het Bedrijfsschap Horeca vermoedt op voorhand "concurrentievervalsing" en wil daarom tement bespreking voeren. ■

Ontwikkelingen rond de Welzijns-CAO

Het "Heren-akkoord" van de Werkgeversvereniging WSCW en de werknemersorganisatie ABVA/KABO en CFO om bij de tot stand bringing van de nieuwe salarisregeling niet tussentijds de eigen achterbannen te betrekken, heeft er in hoofdzaak toe geleid dat een aantal problemen nu in een zeer laat stadium opdoken en besluitvorming in de weg gingen staan.

Er waren meer procedurele problemen bij de onderhandelende organisaties; even afziend van die bij de vakbond lukte het de werkgeversorganisatie niet de stukken voor de Algemene ledenvergadering met in achtneming van een redelijke termijn tijdig bij de leden bezorgd te krijgen.

De met de vakbonden overeengekomen wijziging in functiecategorieën bleek met name voor de opbouwwerkinstellingen niet te pruimen. Overigens evenmin voor de meer oplettende instellingen die meerdere werkvormen in de etalage hebben en niet van plan zijn een louter defensieve specifieke welzijns-policy te volgen.

Essentieel in de voorgestelde nieuwe functie-opstelling was het schrappen van de zgn. OC-functie in het opbouwwerk. Verworven rechten terzake zouden weliswaar voor zittende OC-functionarissen gehandhaafd blijven in een overgangsregeling, doch bij functiewisseling zou herbezetting op dat niveau onmogelijk worden.

Gegeven de kennelijk al bestaande overeenstemming tussen werkgevers en werknemers terzake, en gegeven de uiterst korte termijn, besloot een aantal opbouwwerkinstellingen tot een voorvergadering, enkele uren voor die van de WSCW.

Vervolgens werd op de Algemene ledenvergadering van de WSCW door een aantal leden-woordvoerders uit opbouwwerkkring nadrukkelijk aangegeven dat deze regeling een slechte zou zijn.

Aangezien de Werkgeversvereniging WSCW zich in de komende periode als "ondernemersorganisatie" wil profileren, werd van opbouwwerkzijde een algemene beschouwing in deze sfeer gehouden. De leden-ondernemers wordt, of zij nu een speciaal-zaak (opbouwwerk) voeren, of een supermarkt (meerdere werkvormen) opgedrongen bepaalde markten af te stoten. Met name in meer complexe maatschappelijke vraagstukken, waarin veel raakvlakken met de z.g. "harde sectoren" bestaan en veel inter-organisatorische samenwerking, kan door het voorgenomen vervallen verklaren van het OC-niveau geen kwaliteit meer in huis gehouden, laat staan gehaald worden. Of, in de woorden van de woordvoerder van het Landelijk Platform Op-

bouwwerk: "de vervulling van veel van deze functies hangt ook nu al meer af van de betrokkenheid van de betreffende functionarissen bij bepaalde bevolkingsgroepen, dan van een behoorlijk salaris-bod van de lokale welzijns-ondernemers."

Het voornemen zelfs nog drastisch daaronder te kruipen qua salarisniveau houdt eenvoudig de onmogelijkheid in op deze fronten werk te blijven verrichten: in feite besluit de WSCW dan "namens" de lokale welzijns-ondernemers die markt beschikbaar te stellen aan de commerciële organisatie-advieswereld en overheidsdiensten. Ondermeer ook de woordvoerder van het Rotterdams Instituut Bewonersondersteuning gaf meer in concreto aan, dat voor die grote instelling e.e.a. onmogelijk zou zijn: zowel de in complexe inter-organisatorische projecten werkzame opbouwwerkers als de (technische) bewonersondersteuning lopen nu al aanzienlijk achter qua salariering in vergelijking met degenen die overeenkomstige functies vervullen in de commerciële en overheidswereld. "Verwijdering van de OC-functie staat dan ook gelijk met marktvernietiging".

Uit de bespreking in de vergadering bleek dat ook werkgevers en werknemers feitelijk m.n. gekeken hadden naar e.e.a. met het oog op een "interne" harmonisering en "synchronisatie" binnen de specifieke welzijnsmarkt; en dat binnen die "koker" e.e.a. ook logisch leek. Binnen die systematiek zijn bepaalde vergelijkingen (van functies) immers wel voor de hand liggend en andere niet.

Het bestuur van de WSCW heeft daarop ter vergadering besloten alle vraag- en pijnpunten te inventariseren; alsook om mede daarmee terug te gaan naar de onderhandelingsstafel met de bonden.

Dit heeft geleid tot het voorstel dat voor 1988 "tussentijds" de ruimte die er was, zal worden aangewend voor een eenmalige uitkering van 0,8 % aan alle werknemers in de sector; en dat inzake de overige voorgenomen wijzigingen later in het jaar opnieuw overlegd en vergaderd wordt.

In opbouwwerk-kring wordt de nadruk gelegd op de volgende punten bij de verdere besprekingen binnen de WSCW:

- de centrale ondernemersvereniging moet geen accoorden sluiten die de lokale policy in een keurslijf dwingt en bepaalde werkzaamheden en markten ontoereikend maakt;
- de welzijns-ondernemers staan toch al onder zware druk en in het defensief; voorbijgaan aan nadrukkelijke vragen van de klant en financiers leidt tot het missen van vele ontwikkelingskansen;
- het in nieuwe terreinen handhaven van de OC-functie leidt "macro" niet tot een groot (financieel) beslag; het gaat om een "kan"-categorie, waarvoor de finan-

ciers (veelal gemeentebesturen) toch al strikte beoordelingen hanteren; landelijk is nadrukkelijk merkbaar dat (gegeven de financiële problemen ook logisch) gemeentebesturen zeer kritisch naar de "niveaus" van functies en vacatures kijken;

- de (complexe) opbouw-functies, maar ook de specialistische bewonersondersteunings-disciplines moeten, gekoppeld aan de feitelijke maatschappelijke vraagstukken en ontwikkelingen "binnen boord" gehouden worden;
- in een nieuwe omschrijving van de functie-zwaarten kan e.e.a. adequaat geregeld worden.

De eerste bespreking met de WSCW om tot valide en hanteerbare oplossingen te komen, is middelerwijl gehouden en zeer vruchtbaar gebleken; in nauw overleg wordt gewerkt aan teksten, waarin alle in het geding zijnde criteria en belangen zo goed mogelijk verdisconteerd zijn. ■

EEG propageert Werk en Welzijn

Het arbeidsherverdelings-project Werk en Welzijn ligt in Nederland al weer enkele jaren in de ijskast.

Naar bekend liepen de lokale en regionale initiatief-organisaties - uiteraard - uit het op haar hoogtepunt 21 leden tellend Landelijk Samenwerkingsverband Werk en Welzijn, toen bleek dat Minister De Koning van SoZaWe deze projecten beleidsmatig geen ruimte wilde geven; en de Kamer daar uiteindelijk genoeg mee nam.

Toch is het nog niet helemaal stil rondom Werk en Welzijn; zo is meer in concreto de Berlijnse Senaat bezig met een toepasbaarheidsstudie van Werk en Welzijn in de stad "met de muur".

Daarnaast verscheen onlangs een brochure van de EEG. Uit analyse en selectie van een duizendtal "innovatieve ondernemingen" in de lid-staten op werkgelegenheidsgebied, toegespitst op jeugdigen, resulteerde een twintigtal "cases" die zijn opgenomen in het boekje "Cashing in on the youth factor".

"Werk en Welzijn" is één van die twintig geanalyseerde en opgenomen voorbeelden van "prime movers".

De aanbeveling rond Werk en Welzijn luidt: "Work and Well-being" experiments such as those already existing in The Netherlands should be encouraged. Such projects are perfectly transferrable to other areas, if they are implemented at local level through an intermediary body which acts as a mediator between companies, young people and associations.

Cashing in on the youth factor, verkrijgbaar bij Elise asbl, 38 rue Vilain XIII, 1050 Brussel, België. Tel. (02) 647 34 00. ■

Toetsing jaarverslagen uitgebreid met projectverslagen

Binnenkort gaat het Panel Jaarverslag in het opbouwwerk – voor de derde maal in successie – weer aan de slag met de toetsing van jaarverslagen uit het opbouwwerk. Het werk van het panel heeft de afgelopen twee jaar tot een aanwijsbare kwaliteitsverbetering geleid. Vandaar dat tot voortzetting is besloten, evenals tot uitbreiding van de toetsings-mogelijkheden: het wordt dit jaar voor het eerst mogelijk ook projectverslagen ter toetsing in te zenden.

Het panel is ertoe overgegaan de criteria, in vergelijking met de vorige jaren, op grond van de opgedane ervaringen aan te passen. Het eerste criterium is de presentatie van het verslag. Hierbij gaat het om het verslag als visitekaartje van de instelling. Informatieoverdracht, leesbaarheid, vormgeving e.d. spelen hierbij een rol. De overige criteria betreffen twee zwaarwegende criteria en twee 'lichtere' criteria t.w.:

- doeltreffend werken (wegings-factor 2)
- maatschappelijke berichtgeving (wegings-factor 2)
- financieel beheer/-beleid (wegings-factor 1)
- personeelsbeleid/-beheer (wegings-factor 1)

De project-verslagen zullen nagenoeg op dezelfde manier worden beoordeeld als jaarverslagen.

Ook dit jaar zullen de resultaten weer worden gepresenteerd op een bijeenkomst, die waarschijnlijk in de maand november zal plaatsvinden. Zoals gewoonlijk in de plaats van een der bekroonde instellingen, zo mogelijk in het gemeentehuis. De afgelopen jaren traden de gemeentebesturen van Oss en Alkmaar op als gastheer voor deze steeds geanimeerde presentatie-bijeenkomsten.

Ook zal dan weer de traditionele Panellezing worden uitgesproken. In 1986 deed Mevr. Saskia Stuyveling, lid van de Algemene Rekenkamer, in Oss de waardevolle suggestie om ook 'maatschappelijke berichtgeving' onderdeel te laten uitmaken van jaarverslagen van opbouwwerk-instellingen. Vorig jaar betoogde Dr. A. Nauta, adjunct-directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau, in Alkmaar dat de "zachte sector" harder is dan menig een denkt. Hij staafde dit met een reeks voorbeelden.

De samenstelling van het panel heeft dit jaar enige wijziging ondergaan en ziet er als volgt uit:

Voorzitter:

Dr. Gradus Hendriks, Oud-Directeur-Generaal Maatschappelijke Ontwikkeling van het Ministerie van WVC., Rijswijk.

Werksecretaris:

Drs. Gerda Hamann, econome, Hamanns Bedrijfsondersteuning, Vorden.

Leden:

- Jan Blom, medewerker St. Ombudman, Hilversum,
- Drs. Jan van Eeden, wethouder van de gemeente Den Helder,
- Elly Konijn, werksecretaris Overleg Stadsvernieuwing Alkmaar,
- Hil Post, WAO-AWW Platform Zuid-Holland, Rotterdam,
- Tilly Schenkels-van 't Riet, lid wijkorganisatie in Den Haag,
- Drs. Paul van der Velpen, Bureau Welzijnsmarketing, Amsterdam,
- Yvonne Zonderop, journaliste, redactrice Vrije Volk, Rotterdam.

Deelname staat open voor alle lokale/regionale instellingen voor opbouwwerk, alsmede sociaal-culturele instellingen die opbouwwerk als gelijkwaardig onderdeel in hun doelstelling voeren. Tevens kunnen categorale instellingen en instellingen, die op een specifieke terrein werkzaam zijn (bv. werkgelegenheidsvraagstukken of stadsvernieuwing) deelnemen, voorzover zij in hoofdzaak volgens de methode van het "ambachtelijk opbouwwerk" opereren. Voor toetsing komen in aanmerking jaaren/of project-verslagen uit 1987, danwel uit 1986. Ook kunnen recente meer-jaren-verslagen worden ingezonden.

De sluitingstermijn voor deelname is dit jaar gesteld op 25 augustus 1988.

Deelnemende instellingen ontvangen een individueel toetsingsrapport, het algemene eindrapport van het panel, een verklaring van deelname, alsmede een uitnodiging tot het bijwonen van de presentatie-bijeenkomst.

Een brochure met de voorwaarden en deelname-formulier kan worden aangevraagd bij het secretariaat van het panel, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel.: 070 - 52 13 54. ■

Rectificatie

In de scriptie van gemeente-ambtenaar E.J. Smook "Het opbouwwerk door een gemeentelijke bril bekeken", opgenomen in het gelijknamige themanummer van Mededelingen Opbouwwerk (februari 1988), is in hoofdstuk 3 de bronvermelding weggefallen. Smook heeft als bron van met name dit hoofdstuk gebruik gemaakt van de discussienota 'Organisatie Opbouwwerk', Jan Mul en Christine Lie, NIMO, 's-Hertogenbosch, 1981. ■

Afscheid Ir. Maarten Snel

Na negen jaar verdwijnt Ir. Maarten Snel uit het opbouwwerkveld. In de commerciële organisatie-adviespraktijk waarin hij onlangs zijn start maakte, houdt hij zich – om te beginnen – nu bezig met het wel en wee van een fabriek in landbouwwerktuigen. Zijn afscheid van de WONN ging vergezeld van het uitbrengen van zijn laatste onderzoeks-rapportage, waartoe een geanimeerde bijeenkomst werd belegd in het Zwolse Hotel Wientjes. Het rapport – waarover elders meer – werd inhoudelijk positief gewaardeerd. Maar van de door Maarten Snel voorgestelde "re-grooving" (herprofilering) van het opbouwwerk-ambacht werd door twee daartoe genode inleiders weinig heel gelaten. De ene inleider, wethouder van een middelgrote stad, nam afstand van de door hem geconstateerde technocratische opstelling, bepleitend dat opbouwwerk haar ideële inspiratie niet aan de kant moet zetten.

De andere inleider, een opbouwwerker, betwijfelde bovendien de effectiviteit van het loutere her-profileren richting grotere overheidsvriendelijkheid. Hij wees daarbij op de uiterst beperkte winst die met het opvolgen van die suggesties te behalen zou zijn. Het klimaat verandert er niet door: in vroege crisissituaties ging het slecht met de kolenboer als het zijn klanten slecht ging. Opbouwwerk heeft met een verwante wetmatigheid van doen.

Zelfs de onpartijdig voorzitter van de middag sprak de scheidende onderzoeks-presentator berispelend toe over de gekozen toonzetting.

Een en ander deed geen afbreuk aan het uiterst geanimeerde karakter van de afscheidsbijeenkomst, waarbij de scheidend WONN-leider ook veel waarderende woorden over zich kreeg, zichzelf in een slotwoord typerend als elfsteden-rijder.

Maar inhoudelijk was wél saillant, het afscheidsprodukt – "plus PMM que le PMM" voor de methoden-kenners – werd samengevat door de commentatoren niet toegelaten tot de "ambachtelijke prijzenkast".

Dat oordeel betrof meer de toonzetting, context-bepaling en resulterende aanbevelingen overigens, dan het onderzoekswerk zelf. Veel waardering was er voor de gekozen invalshoek: het onderzoeken van het dienstverleningsaanbod opbouwwerk vanuit de optiek van de "belanghebbende financier", t.w. gemeentebesturen.

Ook in de meer persoonlijke afscheidswaarden richting Maarten Snel kwam op verschillende manieren tot uitdrukking dat deze zich in de afgelopen jaren nadrukkelijk had geplaatst in de WONN-traditie; en

daaraan – soms rechtlijnig, maar immer consequent en hard werkend – had verder gebouwd. Een door de jaren heen systematische reeks van publicaties en conferenties van degelijke kwaliteit is er om deze vaststelling te schragen. Daarbij kan er niet voorbij gegaan worden dat hij ook in de periode dat een meer "no-nonsense" opstelling bepaald geen gemeengoed was immer een zaakgerichte benadering van het opbouwwerk onderlijnde.

Een van de afscheidredenars typeerde Maarten Snel als een kundig ambassadeur van het opbouwwerk, die opereerde in het besef dat de diplomatenkoffer met iets anders gevuld moet zijn dan met gebakken lucht.

Met zijn vertrek uit het opbouwwerk neemt Ir. Maarten Snel ook afscheid van de redactie van Mededelingen Opbouwwerk, aan de redactie waarvan hij van het eerste nummer af aan verbonden was.

Dat afscheid wordt – in kleine redactiekring – binnenkort nog gevierd. ■

Post HBO-cursus leidinggeven

In oktober 1988 start aan de VO-Amsterdam een cursus leidinggeven, bestemd voor leidinggevende en adviserende functionarissen in non-profit-organisaties (welzijnswerk, maatschappelijke dienstverlening, gezondheidszorg, onderwijs en verwante sectoren).

Het programma omvat zeven blokken: één van vier en zes van drie dagen. De bijeenkomsten vinden afwisselend plaats in een conferentie-oord (vier maal) en op het instituut in Amsterdam (drie maal).

In elk blok staat een van de volgende thema's centraal:

gespreksvoering; vergaderen en besluitvorming; onderhandelen; omgaan met macht in organisaties; conflicthantering; leidinggeven en beleidsontwikkeling.

Het leren in de cursus is praktijkgericht en gaat derhalve uit van de werksituaties van de cursisten. Naast het verwerven van kennis en inzicht is het vergroten van praktische vaardigheden het belangrijkste leerdoel.

De groepen bestaan uit vijftien personen en een vaste begeleider. Zij worden heterogeen samengesteld naar werkgebied; er wordt naar gestreefd evenveel vrouwen als mannen in een groep op te nemen.

Het cursusgeld bedraagt f 2.750,- exclusief conferentiekosten (f 700,-). Voor men tot deelname besluit vindt een gesprek plaats met een van de begeleidend docenten.

Een prospectus kan worden aangevraagd op elke werkdag van 14.00-17.00 uur, tel. 020-245418. Mondelinge informatie bij de cursusleiding elke dinsdagmorgen van 10.00-13.00 uur, tel. 020-228586. ■

Benoeming in automatiseringsproject

Per 1 mei jl. heeft Ir. Hans Pasker afscheid genomen van het Landelijk Platform Opbouwwerk en daarmee van het Samenwerkingsverband INET en de samenwerking in het IMO-project (WG'2000/NIMO/LPO/WOZON) om een functie te aanvaarden bij de Sociale Verzekeringsbank.

Dit door het Ministerie van WVC indertijd voor vier jaar toegestane "informatiserings-experiment" in de maatschappelijke ontwikkelings-sector loopt nog tot 1 september 1989; en omvat 3 formatieplaatsen (bij resp. WG'2000, NIMO en Platform Opbouwwerk).

Met Ir. Hans Pasker is de laatste van de oorspronkelijk aangetrokken automatiserings-functionarissen vertrokken (eerder verwisselden al de functionarissen bij NIMO en WG'2000 van stoel voor functies elders in de automatiseringswereld).

Aangezien het betreffende samenwerkingsproject het enige binnen de sector is, valt er meer te betreuren dan toevallige wisselingen. Het ontbreken van een beleid op wat langere termijn, ontoereikende werkbudgetten en salarissen maken, dat de "uitdaging" al snel elders wordt gezocht.

Overigens zijn inmiddels de ontstane vacatures elk weer vervuld.

Bij het Landelijk Platform Opbouwwerk is direkt aansluitend op het vertrek van Ir. Hans Pasker benoemd Ruud Benne. Deze was langere tijd werkzaam bij een der Regionale WAO-platforms en in dat kader o.m. secretaris van de Taakgroep Automatisering van het LSV/WAO. Aangezien de ontwikkelingen van "informatienetwerken" ten dienste van de (vrijwillige) organisatie-netwerken van WAOers in Nederland een belangrijk onderdeel uitmaakt van het lopende ontwikkelingsproject, is met deze benoeming een "naadloze" overgang verze-kerd. ■

LSA-Berichten nr. 1

is onlangs verschenen. Het is een uitgave van het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden en zal 3 à 4 maal per jaar verschijnen. LSA-Berichten richt zich op betrokkenen bij het PCG-beleid op zowel wijk-, gemeentelijk, als landelijk niveau en belangstellenden. Het bevat korte artikelen en berichten over projecten, achtergronden en beleidszaken inzake het probleemcumulatie-gebieden beleid.

Deels worden de bijdragen aangeleverd door plaatselijke korrespondenten.

Het is de bedoeling dat LSA-Berichten, dat in een eenvoudige vormgeving is uitgevoerd, een functie gaat vervullen in de onderlinge informatie-uitwisseling m.b.t. ontwikkelingen aangaande het achterstandsgebieden-beleid. Het korrespondenten-netwerk, dat nu wordt opgezet, dient zich nog verder uit te breiden, zodat de informatie zo breed mogelijk gestalte kan krijgen.

Het eerste nummer omvat naast korte berichten informatie over p.c.g.-projecten in Deventer, Enschede, Arnhem, Groningen en Helmond. Ook wordt ingegaan op actuele beleidsontwikkelingen.

Voor toezending van het eerste nummer c.q. volgende nummers van LSA-Berichten kan men contact opnemen met het secretariaat van het LSA, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354.

Kopij voor het volgende nummer kan worden gezonden naar het redactie-adres: S.O.E., t.a.v. Henk Cornelissen, Dommelstraat 9, 5611 CJ Eindhoven. ■

Landelijke P.C.G. studiedag

Op 17 juni a.s. zal in Groningen een studiedag plaatsvinden onder de titel 'Buurtleerwerkplaatsen en het PCG-beleid'.

De studiedag wordt georganiseerd door het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden, in samenwerking met de Stichting Delta te Groningen.

De dag is bedoeld voor mensen, die werkzaam zijn in buurtleerwerkplaatsen, danwel samenwerken met deze instellingen; voor belangstellenden, die (elders) werkzaam zijn in of ten behoeve van p.c.g.-wijken, zoals opbouwwerkers, ambtenaren en medewerkers van gewestelijke arbeidsbureaus; voor bij het p.c.g.-beleid betrokken politici en overige belangstellenden.

Het LSA heeft een beschrijving gemaakt van buurtleerwerkplaatsen in de gemeenten Groningen, Deventer en Eindhoven, die de basis vormt voor deze studiedag.

Buurt-leerwerkplaatsen zijn om belangrijke redenen een belangrijk instrument ter verbetering van de arbeidsmarkt-positie van moeilijk plaatsbare werklozen: het is een 'dicht-bij huis' voorziening, met een lage drempel, die als voortraject voor verdere scholing en/of werk kan functioneren. Tevens is er sprake van 'buurt-profijt' waar projecten van de buurt-leerwerkplaatsen zich richten op directe produktie voor de buurt(voorzieningen).

Waren buurt-leerwerkplaatsen eertijds al te vaak hobby-achtige opvang-centra voor werklozen, de voorziening die op de studiedag centraal staat is een belangrijke schakel in een netwerk van voorzieningen, dat gericht is op arbeidsinpassing van moeilijk plaatsbare werklozen.

Het ochtendgedeelte omvat een aantal plenaire inleidingen en presentaties. Tijdens de middag zal een 7-tal workshops worden gehouden. De kosten van de studiedag bedragen fl. 50,- inclusief lunch en studiemap.

Een aanmeldingsformulier kan worden aangevraagd bij het LSA, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354. ■

LSA organiseert Open Bewonersdag

Op 8 oktober a.s. zal in de gemeente Zaanstad de tweede Open Bewonersdag worden georganiseerd. De dag is met name bedoeld voor (aktieve) bewonersorganisaties uit de p.c.g.-wijken. Maar ook andere belangstellenden zijn van harte welkom. De dag zal ongeveer het karakter hebben van de eerste Open Bewonersdag, die vorig jaar november in het stadhuis van Deventer werd georganiseerd, en een doorslaand succes werd.

De dag in Zaanstad zal in het teken staan van 'de evaluatie van het p.c.g.-beleid': in het najaar immers zal het evaluatierapport verschijnen, dat een rol zal spelen bij de besluitvorming tot al dan niet voortzetting van het beleid na 1989.

Bewonersorganisaties zullen op 8 oktober de mogelijkheid hebben op eigen wijze te presenteren wat zij als effecten ervaren van het achterstandsgebieden-beleid. Ook zullen er in ieder geval weer gespreksgroepen worden georganiseerd rond bepaalde thema's.

In overleg met de gemeente Zaanstad en de bewonersorganisatie Poelenburg is een globale indeling van de dag overeengekomen. P.c.g.-wethouder Brinkman zal de dag openen. De informatie-markt (bewoners-presentaties) en de workshops zullen in het gemeentehuis van Zaanstad plaatsvinden.

Na de lunch zal er een bezoek gebracht worden aan de wijk Poelenburg en het afsluitende gedeelte van de dag zal plaatsvinden in het wijkcentrum De Poelenburcht.

Binnenkort zal, evenals vorig jaar, een voorbereidingscommissie, vnl. bestaande uit bewoners uit verschillende steden, worden gevormd, die de uitwerking van e.e.a. zal verzorgen.

Voor nadere informatie kan men contact opnemen met het LSA, Dorine Winkels, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354. ■

LSV/WAO pakt verhaalsrecht aan

Op initiatief van het Regionaal WAO-platform Zuid-Holland werd enkele jaren geleden door de Erasmus Universiteit een studie verricht naar "WAO door schuld van derden", welke studie werd gevolgd door een conferentie over mogelijkheden en problemen bij het "verhalen" van geleden schade op de veroorzakers van arbeidsongeschiktheid.

Dit verhaalsrecht heeft in de Nederlandse samenleving nooit hoge ogen gegoid, immers tot voor het grote "snoeien" in de sociale zekerheid, konden WAO-ers ongeacht de "oorzaak" van hun arbeidsongeschiktheid staat maken op een behoorlijke inkomensvervangende uitkering. Nu meer dan 80 % van de WAO-ers aan een minimum zit, zijn die kaarten uiteraard anders komen te liggen.

Binnen het LSV/WAO is uitgebreid nagedacht en gesproken over de vraag of het instellen van "individueel verhaal" nu wel of niet aangemoedigd moest worden. Immers, herstel van de "oude sociale zekerheid" als betrouwbaar en collectief recht staat in de WAO-beweging nog steeds voorop. En is ook eenvoudiger dan het d.m.v. ingewikkelde processen en onderhandelingen trachten individuele "genoegdoening" van een veroorzakend bedrijf of dronken verkeersdeelnemer of chirurg te verkrijgen.

Tevens werd echter vastgesteld dat althans individuele gevallen zeer geholpen kunnen zijn, wanneer er meer en beter "verhaal" gehaald wordt. Tevens zou het aan de slag gaan met deze kwestie(s) een effectief zicht kunnen geven op de maatschappelijke meer-kosten verbonden aan individuele schadeclaims versus collectieve zekerheid. In samenhang daarmee is door het LSV/WAO bij de BCOP (Begeleidings Commissie Ontwikkelings Projecten) een projectvoorstel ingediend, hetwelk onlangs in een schrijven van de Commissie ten dele werd gehonoreerd. Een Taakgroep van het

LSV/WAO zal zich in de komende periode met de werkzaamheden in het kader van het "verhaalsrecht" gaan bezighouden. ■

Stand herstructurering landelijke organisaties

Het zgn. Nova-initiatief van een aantal op het terrein van de Maatschappelijke Ontwikkeling werkzame landelijke organisaties dreigt in het herstructureringsgeweld verloren te gaan. Zo kreeg de besturencommissie van deze samenwerkende landelijke organisaties te horen – van de Stuurgroep HLO – dat "Nova" geen eigenstandige rechtspersoon zou mogen worden, doch uitsluitend een afdeling of sectie-verband zou kunnen vormen binnen de rechtsfiguur van een grote landelijke "werkontwikkelingsorganisatie", waarin alle sectoren zouden worden ondergebracht. Wel zou er plaats kunnen zijn voor een (quasi) bestuurscommissie voor de betreffende afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling, welke "zwaarwegende" adviesfuncties kan vervullen richting bestuur van de integrale Werk Ontwikkelings Organisatie. De meermalen door Minister Brinkman herhaalde uitspraak dat "het P.I. het voortouw heeft" in de herstructurerings-operatie wordt dan ook toenemend met een cynische ondertoon in herinnering geroepen. Een en ander wordt nog curieuzer nu blijkt dat de sector "Eerste lijn" wel een eigen rechtspersoon – en daarmee bevoegd gezag – kan gaan installeren.

Zoals bekend heeft deze werksector lange tijd apert geweigerd in het HLO-verhaal in te steken.

Volgens een woordvoerder van de Stuurgroep Herstructurering Landelijke Organisaties zou het hier gaan om een absolute uitzondering, slechts ingegeven door zeer specifieke factoren, alleen de eerste lijnssector betreffend.

Uit oogpunt van organisatie-ontwikkeling kan niet zonder zorg naar de actuele ontwikkelingen gekeken worden. Zo vallen er vraagtekens te zetten bij de conceptie van één grote werkontwikkelingsorganisatie voor alle sectoren. In een tijdvak waarin "all over the place" het innovatieve heil vooral gevonden wordt in "kleine units", "spin offs", "buy outs" etc., maar in elk geval niet in de creatie van "molochs", zou de welzijnssector m.n. gediend moeten zijn met een grootschalig organisatieconcept. Uit oogpunt van innovatieve productie lijkt daarmee op voorhand een aantal structurele blokkades aangedragen te worden. Immers grote organisaties kennen op voorhand al de noodzaak van veel "binnen-gebeuren", interne "kanalen" en "stations"; voeg daarbij de ervaringswetenschap dat

veel welzijnsinspanning zekere introvertie als handelsmerk heeft; en het lijkt niet echt gegarandeerd dat er met die grote organisatie ook een "swingend label" op de innovatie-markt wordt gebracht.

In die zin lijkt een "holdings"-concept te prefereren, waarbinnen autonome productie-units van beperkte omvang hun markt kunnen bewerken, waar nuttig ook in relatieve onderlinge competitie. Een dergelijk concept dringt zich te meer op nu de HLO-Stuurgroep het al genoemde compromis met de "Eerste lijn" heeft gesloten. Er ontstaat immers een structurele onevenwichtigheid binnen de totale organisatie, wanneer bepaalde onderdelen daarvan naar interne en externe beslissingscentra geheel andere competenties en procedures kennen, dan andere onderdelen. Een andere mogelijkheid lijkt dat zich thans de realiteit aftekent van twee landelijke werkontwikkelings-organisaties: een voor de eerste lijn en een voor "de rest". Of over de verschillende mogelijkheden nog echt gedacht en met oog voor de repercussies van keuzen besloten wordt, is gegeven de tijds-klem die op de hele operatie ligt twijfelachtig. Iets heel anders is, dat het zeer belangrijk zou zijn wanneer dat wel kon gebeuren. ■

Samenwerking beroepskrachten en vrijwilligers

Het Georganiseerd Overleg tussen Opleidingen en Instellingen (GOOI) heeft een lespakket ontwikkeld m.b.t. de werving, selectie, introductie, begeleiding en scholing van vrijwilligers. Het GOOI is een, door het ministerie van WVC gesubsidieerd, samenwerkingsproject tussen twee Hoge Scholen (de Sociale Academie Gelderland en de Kopse Hof) en een tiental praktijkinstellingen die ervaring hebben in het werken met vrijwillig(st)ers. Doel van het project is om (toekomstige) beroepskrachten beter voor te bereiden op de samenwerking met vrijwillig(st)ers.

In het ontwikkelen van lesmateriaal wil het GOOI niet alleen aansluiten bij de huidige praktijk van het welzijnswerk maar vooral ook ideeën ontwikkelen rond de voorwaarden, vorm en inhoud van een vruchtbare samenwerking tussen beroepskrachten en vrijwillig(st)ers; een samenwerking die recht doet aan, en ruimte laat voor ieders kwaliteiten, belangen en deskundigheden.

Het uitgebreide lespakket is tegen de (kost)prijs van f 20,-, incl. porto, te bestellen bij de Vrijwilligerscentrale Arnhem, Nieuwe Plein 13, 6811 KP Arnhem, tel. 085-422833. ■

Relatie tussen regionale omroep en belangenorganisaties

"Meer misbruik van de media maken"

"Maak meer misbruik van de media. Het is eenvoudiger dan je denkt." Aldus Piet Bakker in een inleiding tijdens de conferentie Belangenorganisatie en regionale omroep, georganiseerd door het Landelijk Platform Opbouwwerk en gehouden op 27 april jl. te Utrecht.

Bakker, wetenschappelijk medewerker van de vakgroep Massacommunicatie bij de universiteit van Amsterdam, trok een vergelijking tussen de voortdurende armlastigheid van zowel regionale, provinciale als lokale omroep en de slechte financiële situaties waarin veel belangenorganisaties verkeren. De één z'n probleem is de ander z'n brood, volgens Bakker, die uit de doeken deed hoe belangenorganisaties kunnen profiteren van de benarde situatie van de omroepen.

Zijn inleiding is hieronder integraal opgenomen, te meer daar de "tips" van Bakker niet uitsluitend betrekking hebben op de toegang tot regionale omroep, maar ook op het in de publiciteit komen in het algemeen.

Naast de inleiding van Bakker werden op de conferentie twee groepsdiscussies gehouden ten einde aanbevelingen te formuleren omtrent de relatie tussen regionale omroep en belangenorganisaties, alsmede een uitgebreide forumdiscussie. Het conferentieverlag zal na de zomer verschijnen. Hierover wordt t.z.t. in M.O. bericht.

- "Your love gives me a thrill
- but your love can't pay my bill
- just give me money (that's what I want)"

Berry Gordy/Janie Bradford

Geld. Daar draait het om. In de discussie over zowel regionale, provinciale als lokale omroep gaat het bijna altijd over geld. Hoe je geld moet krijgen, hoe je nog méér moet krijgen en hoe je het moet uitgeven. Dat laatste is overigens een minder groot probleem dan het eerste. Ook bij wat gemakshalve de "zachte sector" wordt genoemd (opbouwwerk, sociaal werk, belangenorganisaties, etc) wordt meer over geld dan over liefde gesproken. Bezuinigingen, personeelstops, inkrimping, afslanking, stroomlijning, het gehele scala van bezuinigingsbargoens zal u wel bekend voorkomen. De voortdurende armlastigheid is zowel een probleem voor de regionale omroep als voor de belangenorganisaties. Maar zoals het wel vaker voorkomt: de een z'n probleem is de ander z'n brood. Hoe slechter het met de regionale omroep gaat

hoe beter zou dat wel eens voor belangenorganisaties kunnen zijn. Hoe deze kunnen profiteren van de situatie van de omroep zal in het vervolg van dit verhaal nog uit de doeken worden gedaan. Overigens kan ter geruststelling van de regionale omroep opgemerkt worden dat er een grens is; een failliete omroep is niet in het voordeel van de belangenorganisaties, maar het blijft een feit dat de situatie waarin veel omroepen nu verkeren de mogelijkheid biedt voor nieuwsaanbieders zich beter te profileren dan ze nu doen. Dat ze het nu niet zo goed doen heeft voor een deel te maken met hun armlastigheid maar niet volledig.

Gebruik maken van financiële krapte

De financiële problemen voor de regionale omroep zijn niet van vandaag of gister, maar ze treden vandaag de dag wat meer in het daglicht. Een mooi voorbeeld is Rotterdam waar Radio Rijnmond met grote moeite haar ambitieuze programmering kan volvoeren. Er worden sluiptwegen bewandeld om geld te versieren via de uitgave van een programmablad, sponsoring en ander ritselwerk. Van medewerkers wordt een zeer flexibele inzet gevergd. Vooral het idee dat men met iets nieuws en prachtigs bezig is, houdt het team op de been. Maar eigenlijk kan het niet, de middelen zijn niet toereikend om meer dan een beperkt aantal uren radio te maken.

Dit probleem diende zich al aan bij de invoering van het nieuwe radio 1 systeem. Sommige omroepen kregen plotseling veel meer zendtijd, maar niet meer geld om die tijd in te vullen. Dan moet er geïmproviseerd worden. Het resultaat is soms creatief wanneer er met nieuwe vormen van radio maken moet worden geëxperimenteerd, soms leidt het tot sluikreclame en sponsoring, maar meestal heeft het een verlamende werking. Een voorbeeld van radio STAD kan dat aantonen. Creatief en relatief goedkoop zijn de sportuitzendingen waarbij kantines gebeld worden. Maar de noodgedwongen opmars van de telefoonjournalistiek heeft bij STAD ook haar minder positieve punten: minder verslaggevers kunnen er op uit gestuurd worden, er moet meer in de studio gebeuren, de eigen nieuwsgaring komt in de verdrukking. Het ochtendnieuws bestond tot voor kort voor een groot deel uit het voorlezen van de ochtendbladen.

Terzijde moet worden opgemerkt dat de situatie bij de lokale omroepen vaak nog veel beroerder is. Daar is men volledig afhankelijk van vrijwilligers, toevallig aangelverd nieuws en geld van sponsors, subsidiegevers of overheid. De Consumentenbond is bijvoorbeeld van plan zelf programma's te gaan maken en die tegen betaling te laten uitzenden door lokale omroepen. Zo vangt de lokale omroep twee vliegen in een klap: geld en een professionele

uitzending. De Domroep, lokale omroep te Utrecht, staat een soortgelijk systeem voor. De radio wordt opengegooid voor uitzenders die daarvoor willen betalen. Zo kan deze omroep de radio zonder kosten exploiteren en er misschien nog wat geld mee verdienen om haar troetelkindje lokale TV in de nette kleren te steken. Voor belangenorganisaties is de echte lokale omroep een meer voor de hand liggende bron dan de regionale omroep. Het verzorgingsgebied komt vaak veel meer overeen met dat van de organisatie en bovendien zijn de meeste lokale omroepen ook veel opener ten opzichte van belangenorganisaties (1). De lokale omroep in Nederland vestigt haar hoop overigens op een spoedige invoering van lokale etherreclame, iets dat er volgens de zegslieden binnen de kortste keren aan staat te komen. Of die reclame de oplossing voor de exploitatieproblemen zal zijn is overigens nog maar de vraag. Reclame-inkomsten hebben immers de neiging toe te vloeien naar goed beluisterde zenders en er zijn maar weinig lokale omroepen die daar aan voldoen. Maar het zal hier niet over de oplossingen van de financiële krapte bij de lokale en regionale omroepen gaan. De gevolgen zijn voor de toeleveranciers van nieuws, voor diegenen die gebruik willen maken van het medium zonder zelf van de redactie deel uit te maken, veel interessanter. De gevolgen zijn altijd, het werd hierboven al even aangestipt: een niet optimale journalistieke formule. Schipperen met tijd, ruimte en personeel, improviseren, veel gebruik maken van niet journalistieke onderwerpen, bijv. verzoekplaten, groetenprogramma's of als alternatief bureau- en telefoonjournalistiek, waarbij gebruik wordt gemaakt van kant en klaar materiaal zoals dat door andere media of organisaties wordt aangeleverd. In Nederland hebben omroepen niet zoals kranten de beschikking over ANP-materiaal. In de VS waar meerdere persbureaus opereren heeft het kant en klaar gebruik van dergelijk materiaal een eigen naam: rip en read (2). Een praktijk die overigens in een kwade reuk staat en uitsluitend wordt toegepast bij media die financieel weinig speelruimte hebben.

Het mag duidelijk zijn dat aanbieders van nieuws in een dergelijke situatie in een betrekkelijk voordelige positie terecht komen. Regionale omroepen maken ook regelmatig gebruik van dergelijke aanbieders: bureau voorlichting van gemeente of provincie, migrantenorganisaties, buurtverenigingen, sportclubs, etc. Er worden persberichten uitgegeven, er wordt persoonlijk contact gezocht of het clubblad wordt regelmatig toegezonden. Een onderzoek dat een aantal jaren geleden door studenten van de vakgroep mas-

sacommunicatie van de Universiteit van Amsterdam werd gedaan naar de contacten tussen belangenorganisaties en radio STAD maakt dat duidelijk. Men putte voor dat onderzoek uit het bestand van STAD, d.w.z. uit de organisaties die contact met STAD hadden gezocht. Het initiatief was dus kennelijk van die organisaties uitgegaan en niet van STAD die contacten gezocht zou hebben met organisaties die volgens haar doelstellingen belangrijk zouden zijn (3).

Aanbieders nieuws steeds belangrijker

De aanbieders van nieuws worden steeds belangrijker. Vooral in situaties waarin de nieuwsverwerkende partij zwak staat. En die partij staat bijna altijd zwak. Tijdsdruk maakt het bijvoorbeeld bijzonder verleidelijk om op aanbiedingen van nieuwsbrenners in te gaan. Eigen nieuwsgaring, controle, eindredactie kunnen ontlast worden. Het kostenaspect is ook niet te verwaarlozen.

Publieksbladen (Libelle, Margriet, Viva, Aktueel) en glossies (Harpers, Cosmo, Playboy) maken bijvoorbeeld in toenemende mate gebruik van door producenten aangeleverde foto's en ander illustratiemateriaal. Een fikse kostenbesparing. In die sector gaat men overigens al veel verder. De grens tussen reclame en journalistiek dreigt volledig te vervagen. Reisreportages worden in samenwerking met vliegtuigmaatschappijen gemaakt, beauty-farms sponsoren verhalen over hun eigen bedrijfe. Men heeft een groot aantal vaktermen om dergelijke samenwerkingsverbanden aan te geven: advertorials, publi-reportages, meehechters, kitting, sponsoring, etc. De VNU heeft zelfs een apart bedrijfje dat zich uitsluitend toelegt op "het grensgebied tussen journalistiek en reclame". Het creëren van een advertentie-vriendelijke omgeving staat daar voorop. De omroep is ook niet vrij van dergelijke invloeden. De TROS liet bijvoorbeeld al eens een promotiefilmpje van een bouwbedrijf zien waarin de bouw van een brug in de Perzische Golf werd getoond. Later maakte deze omroep een soortgelijke deal met de bergers van de Herald of Free Enterprise.

Het zijn overigens niet uitsluitend de commerciële instellingen die zich met het aanleveren van kant en klaar materiaal of het sponsoren van reportages bezighouden. Een groot deel van wat er in de Nederlandse media verschijnt over de Derde Wereld wordt direct of indirect gesponsord door het Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking. Het gaat daarbij niet om derderangs blaadjes of voorlichtingsmateriaal. In de Tijd kon men gesponsorde reportages over Mozambique aantreffen terwijl de VPRO door anderen betaalde journalistieke produkten uitzond.

Dergelijke voorbeelden tonen overigens ook aan dat het gebruik maken van dergelijk materiaal absoluut niet hoeft te leiden tot een matig verkoopbaar produkt of een produkt met een dubieuze reputatie. Bijna alle media laten zich met enige regelmaat gebruiken. Vaak door het gebruik maken van aangeleverd materiaal, maar ook op andere manieren door zich te laten vermaken op kosten van bedrijven of instellingen: persreizen zijn daar een mooi voorbeeld van. Een stagiair van de School voor de Journalistiek mocht van de redactie van een krant mee naar Engeland om daar op kosten van Camel de voorronden van de Camel Trophy mee te maken.

Het resultaat was een fraai artikel over vier kolommen. Ook in Engeland was de TROS die een fraaie reportage van het geheel maakte. Alleen zeer welgestelde media kunnen zich aan dergelijke praktijken onttrekken. Bij de New York Times bijv. worden reizen altijd door de krant en nooit door de instelling of het bedrijf betaald (4).

Professionele voorlichting en p.r.

De voorbeelden die hierboven gegeven zijn maken duidelijk dat het aanbieden van nieuws geen klusje is voor amateurs. Dat betekent dat niet professionele bronnen ook achter zullen blijven bij de aanbieding van geschikt nieuws. Het misbruik maken van de armlastige situatie van de regionale omroep is dus toch niet voor iedereen weggelegd. Juist de slechte financiële positie van belangengroeperingen en hun matige personele bezetting (weinig professionele krachten) maken dat ze onder de aanbieders ook de riseetjes dreigen te worden. Een zaak moet duidelijk zijn: de aanbieders van nieuws worden professioneler en het is zaak daar niet achter bij te blijven. De geschiedenis van de commerciële PR laat die professionalisering duidelijk zien. Ze begint in de VS als reactie op de "muckrakers", journalisten die veelal voor grote tijdschriften werken en die hun werk maakten van het onthullen van schandalen, vooral bij grote bedrijven. Deze bedrijven namen op hun beurt ex-journalisten in dienst om de publieke opinie gunstig te stemmen door positieve informatie te verstrekken. PR en voorlichting, twee begrippen waartussen overigens slechts een subtiel onderscheid bestaat zijn inmiddels niet alleen in de VS big business geworden. De doelstelling van PR luidt overigens enigszins versluierd: "het bevorderen van wederzijds begrip tussen de onderneming en de maatschappij" (wij liegen niet, maar houden alleen wel eens informatie achter is een gevlugeld gezegde bij PR-mensen).

Er wordt door grote bedrijven, maar ook door overheidsinstellingen veel geld uitgegeven en veel mankracht besteed aan PR en voorlichting. Het is een groeiende be-

drijfstak, waar niet alleen veel geld in wordt uitgegeven, maar ook veel geld in wordt verdiend. Dat heeft onder meer tot gevolg dat de status van het beroep is gestegen, gedeeltelijk ten onrechte, want ondanks alle moeilijke woorden die in het vak worden gebruikt, ondanks de ingewikkelde schema's die er opgesteld worden, is goede voorlichting en PR niet zo ingewikkeld. Het is in ieder geval niet alleen een kwestie van veel geld, alhoewel dat duidelijk een rol speelt. Niet professionele voorlichters en PR-functionarissen met een beperkt budget hoeven daarom niet bij de pakken neer te zitten. Literatuur waarin op deze zaken wordt ingegaan is er in overvloed. Het meeste Nederlandse materiaal is van zeer matige kwaliteit. Een uitzondering op die regel is Het Mediaboek, een uitgave van de Stichting Burgerschapskunde. Het is niet alleen het beste wat er op dit gebied in Nederland te koop is, maar ook veruit het goedkoopste en alles staat erin: perscontacten, adressen van alle media, tips voor het maken van persberichten en het geven van interviews, etc. (5). Een goed doordachte campagne en een goed geplande campagne zijn zeer goed mogelijk zonder al te veel kunstgrepen. Voorspelbaar wordt het echter nooit, publiciteit is een vluchtig goed, de media worden beheerst door geheimzinnige regels, de aanbieders van nieuws moeten met elkaar concurreren en het blijft altijd onzeker wat het resultaat wordt.

Dat professionalisme een rol speelt blijkt al uit het onderzoek van Chris Veldhuysen (6); organisaties die groter zijn, betaald personeel in dienst hebben, ouder zijn of deel uit maken van een groter geheel hebben een betere, frequentere relatie met de regionale omroep dan andere organisaties. Professionalisme betaalt zichzelf zo voor een gedeelte. Om niet achter te blijven bij de andere aanbieders, om optimaal gebruik te maken van de media, niet alleen de regionale omroep, zal de niet professionele organisatie haar PR-afdeling toch moeten professionaliseren. De belangrijkste stap daarin is het onderkennen van de gewoonten en routines van de media. Het gaat daarbij vooral om het doorgronden van de merkwaardige opvatting van journalisten over het begrip nieuwswaarde. Wat is nieuws en wat is geen nieuws. In het hierboven aangehaalde onderzoek wordt daar zijdelings op ingegaan en het blijkt dat journalisten het zelf ook niet precies weten, het heeft met de belangrijkheid te maken, maar ook met aanvoelen.

Nieuwswaarde heeft bijvoorbeeld zeer veel te maken met incidenten. Ontwikkelingen, veranderingen die zich over een langere periode uitstreken halen de media niet. Er moet een rapport uitgebracht worden, een jubileum te vieren zijn, hoge cijfers uit

een enquête komen, dan pas is het nieuws. Er moeten koppen gemaakt kunnen worden: 23 % van de Nederlanders leeft onder de armoedegrens.

Een voorbeeld van geslaagde campagnes van een belangenorganisatie om in het nieuws te komen waren die van Blijf van m'n Lijf in 1974 en 1984. Er werd bij de eerste campagne met behulp van een journalist zorgvuldig een persbericht opgesteld, vragen die zouden kunnen komen werden voorbereid en er werden twee medewerksters speciaal met de perscontacten belast. Bij het 10-jarig jubileum werd een enquête gehouden, onder meer om cijfers te produceren omdat journalisten daar nu eenmaal dol op zijn. Ook deze keer werd de campagne zorgvuldig gepland; om ook radio, tv en tijdschriften te bereiken moest er bijv. een ruime tijdsplanning opgesteld worden om aan de voorbereidingstijd van die media tegemoet te komen (7).

Om een goed PR-plan te maken is het ook niet juist om zich te concentreren op de regionale omroep. Men moet zich concentreren op de publiciteit en de omroep kan daar een deel van uit maken.

Maar het onderzoek van Velthuysen geeft bijv. ook aan dat veel organisaties liever hun eigen blaadjes kiezen als medium. Dat wijst op een veel voorkomende tendens: de gerichtheid op het produkt i.p.v. op de publiciteit.

Een laatste woord over de omroepen. Die zijn natuurlijk niet zo passief als hier wordt voorgesteld. Waarschijnlijk zullen ze zeer veel vormen van belangengebonden PR doorzien en waar het kan er een kantekening bij zetten, maar hun positie is nu eenmaal niet al te stevig. Ze zijn afhankelijk van

aangeleverd materiaal en ook bij de keuze daaruit is het belangrijk elke keer de vraag te stellen of het aangeboden materiaal werkelijk relevant en nieuwswaardig is. Het voorlezen van de ochtendkrant is natuurlijk wel een veilige manier van radiomaken, maar een weinig creatieve. En voor de belangenorganisaties een laatste woord: maak meer misbruik van de media. Het is eenvoudiger dan je denkt.

Noten

1. Zie bijv. Jan Bierhoff en Gui van Hooijdonk (red.) Lokale omroep; problemen en perspectieven, Utrecht 1984. Marjan de Bruin (red.) Lokale omroep als actiemiddel, Amersfoort 1984.
2. Oliver Boyd-Barret, The international news agencies, Londen/Beverly Hills, 1980.
3. STAD Radio Amsterdam tussen instellingen en bevolking; een onderzoek naar de dienstverlenende functie van radio STAD, Amsterdam 1982.
4. Zie Theo van Stegeren, Wie verre reizen doet, in Reporter nr. 1, 1987.
5. Gerard Boon en Kees Brants, Het Media-boek, hoe krijg je toegang tot de media?, Amsterdam 1987. Een duurder alternatief is bijv. Scott M. Cutlip, Allen H. Center en Glen M. Broom, Effective Public Relations, 6th edition.
6. Chris Velthuysen, Regionale omroepen en bewonersorganisaties; een verkennend onderzoek naar de relatie bewonersorganisaties en regionale omroepen in een achttal regio's in Nederland, Landelijk Platform Opbouwwerk, Den Haag 1987.
7. Zie Liesbeth van Zoonen, Blijf van m'n lijf en de media 1974/1984, Amsterdam z.j. ■

Kwaliteit bij woningverbetering

Het Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing heeft een video vervaardigd over de kwaliteit bij woningverbetering en grootonderhoud.

Belangrijk voor bewoners bij onderhouds- en verbeteringsplannen is dat zo veel mogelijk kwaliteit wordt gerealiseerd en de huurconsequenties beperkt blijven, met andere woorden dat bewoners "waar voor hun geld" krijgen. In de video wordt gesproken met bewoners uit vier projecten die door het LOS zijn begeleid. In deze gesprekken wordt duidelijk wat de effecten op de kwaliteit zijn van zaken als: de mate van zeggenschap van de bewoners, wel of geen goede architect, goed of slecht toezicht bij de uitvoering, etc. Daarnaast komen concrete kwaliteitsaspecten in beeld en aan de orde, zoals: waar je op moet letten bij nieuwe kozijnen, nieuwe verwarmingketels, nieuwe ventilatiesystemen, etc.

De première van de video vindt plaats op 17 juni a.s. tijdens de studiedag "Bewonerskwaliteit bij woningverbetering". Deze studiedag wordt georganiseerd in het kader van het scholingsprogramma 1988 en maakt onderdeel uit van het (derde) lustrumprogramma "15 jaar bewonersondersteuning".

Deze studiedag is in de eerste plaats bedoeld voor bewoners en bewonersondersteuners die met woningverbetering bezig zijn. Maar ook voor de andere deelnemers aan het woningverbeteringproces, zoals architecten, projectmedewerkers van verhuurders, gemeenten, aannemersbedrijven en voor plantoetsers en kwaliteitsbeleidsmakers.

Meer informatie over studiedag en video bij het LOS, Oudegracht 86, 1811 CM Alkmaar, tel. 072-117137. ■

Keukenroman over rechten van huurder

Ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan van het landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing is het boekje verschenen "Theo Thuisjes gaat in huurzaken". Een keukenromantje met cartoons en tegelijkertijd handboekje over de rechten van de huurder.

Het boekje kost f 7,- en kan worden besteld bij het LOS, Oudegracht 86, 1811 CM Alkmaar, tel. 072-117137. Bij een nieuw abonnement op het LOSblad is het boekje een welkomstgeschenk. ■

Nationale straatspeeldag

Op woensdag 21 september 1988 organiseert Stop de Kindermoord voor de tweede keer een Nationale Straatspeeldag. Stop de Kindermoord vindt dat kinderen weer de ruimte moeten krijgen om veilig buiten te spelen. Om dat de onderstreden gaan kinderen op 21 september overal in het land demonstratief op straat spelen, onder begeleiding van buurthuizen, scholen, bewonersgroepen en speeltuinverenigingen. Tegelijkertijd zullen gemeentebesturen worden verzocht om bestaande "speelknelpunten" op te lossen.

De straat is een belangrijk speelgebied voor kinderen. Maar de mogelijkheden om op straat te spelen, zijn vaak erg beperkt. Vaak is het er niet veilig omdat de auto's te hard rijden. En in veel straten nemen de auto's ook steeds meer ruimte in beslag. De stoepen staan volgeparkeerd, zodat er voor kinderen maar weinig plaats overblijft. Om het gebrek aan veilige speelruimte dicht bij de woning een beetje goed te maken, zijn aparte speelplaatsen aangelegd, met klimrekken en andere voorzieningen. Die speelplaatsen zijn leuk en nuttig, maar ze kunnen de straat als speelgebied maar gedeeltelijk vervangen.

Stop de Kindermoord vindt dat bij de inrichting van straten meer rekening moet worden gehouden met de wensen en behoeften van kinderen.

Op de Nationale Straatspeeldag gaan kinderen demonstratief spelen op plekken in de woonomgeving die daar niet uitdrukkelijk voor zijn ingericht. Op stoepen, pleintjes, en op de rijweg als die een middag kan worden afgezet. Woonstraten zullen worden omgetoverd tot speelstraten. Deelnemende groepen kunnen hun gemeentebestuur op 21 september een overzicht aanbieden van speelknelpunten in de buurt: plekken op straat waar het gevaarlijk is, of vies, of saai, of waar niet genoeg ruimte is om te spelen.

Buurthuizen, scholen, bewonersgroepen, speeltuinverenigingen en andere organisaties of groepen die aan de straatspeeldag mee willen doen, kunnen contact opnemen met Stop de Kindermoord: Eerste Nassaustraat 5, 1052 BD Amsterdam, tel. 020-826322. Deelnemers krijgen een gratis studiepakket met alle informatie die nodig is voor het organiseren van een straatspeeldag in de eigen gemeente. ■

"Opbouwwerk, een markt-principe"

De steunfunctie Opbouwwerk Noord-Holland hield op 28 april jl. een symposium met als titel "Opbouwwerk, een markt principe".

Het symposium was bedoeld voor lokale bestuurders: wethouders, raadsleden en ambtenaren, om hen - werkend aan gemeentelijke welzijnsnota's - een beeld te geven over de huidige mogelijkheden van het opbouwwerk.

Welk beeld van opbouwwerk geef je dan? Als staf van de Steunfunctie probeerden we bewust verschillende ingangen aan te brengen, waardoor de discussie over de plaats van het opbouwwerk in deze tijd een reëel karakter zou krijgen:

- een historische schets van de ontwikkeling van het opbouwwerk door de heer J. Hillman;
- de huidige situatie van het opbouwwerk in Noord-Holland door de heer drs. M. Thissen;
- een reactie hierop vanuit bestuurlijke hoek door mevrouw drs. C. Pels Rijcken, directie-secretaris VNG;
- organisatorische en financiële aspecten van het beleid door de heer W. v.d. Leur;
- uitvoering van opbouwwerk-beleid in een gemeente door de heer drs. J. van Eeden, wethouder Den Helder.

Door deze benadering te kiezen binnen het thema van de dag "Opbouwwerk, een markt-principe" werden er verschillende suggesties en stellingen aangegeven die deels aansloten op de "markt"positie van het opbouwwerk en deels op het "principe" karakter van het opbouwwerk. Enkele typering van de inleidingen worden hier aangegeven.

De heer J. Hillman kwam vanuit zijn historische schets tot de stelling dat opbouwwerk alleen zo kan worden genoemd als de werkers zich vooral refereren aan bevolkingsgroepen en dus niet in dienst zijn bij de overheid of bij andere belangen-gebonden organisaties.

Vanuit die positie gaf hij bijvoorbeeld ook aan hoe het boodschappenlijstje van de bestuurder er uitziet die belangstelling heeft voor het artikel opbouwwerk en bij een opbouwwerkinstelling binnenstapt:

- Welke doelen staan u voor ogen en welk resultaat verwacht u van het opbouwwerk?
- Weet u hoeveel geld u in de portemonnee heeft en is dat voldoende voor het produkt dat u wilt kopen?
- Zijn er ook andere winkels waar u dit produkt zou kunnen kopen?
- Hoe moet het produkt van het opbouw-

werk eruit zien: verwacht u dat ze het buiten de publiciteit houden of juist dat ze er veel boemketel muziek bij maken? Staat u op een snelle levering of op een levering in termijnen?

- Wat zou het u aan geld kunnen opleveren - via het aantrekken van subsidies - als u dit produkt koopt?
- Verwacht u dat u door dit produkt te kopen ook nog extra's krijgt in de vorm van bijv. toegang tot bepaalde groepen?
- Zijn de oplossingen die dit produkt biedt ook op lange termijn interessant?
- Is de ideologie van u ongeveer overeenstemmend met de werkwijze van de instelling?
- Welke vorm van deskundigheid vraagt u?

De heer drs. M. Thissen schetste daarna vanuit de Steunfunctie een viertal ontwikkelingen en problemen waar de opbouwwerkinstellingen in Noord-Holland nu mee te maken hebben, nl.:

- de verschuiving van landelijk beleid naar gemeentelijk beleid;
- de gevolgen van de bezuinigingen;
- de nieuwe projekt-subsidiemogelijkheden van de rijksoverheid;
- de nieuwe doelgroepen die om aandacht vragen.

Deze veranderingen lopen door elkaar heen en versterken elkaar waar het gaat om de directe gevolgen in werkdruk, subsidieruimte, organisatorische veranderingen en beleidsverantwoording.

Ze vraagt tevens om een nieuwe positiebepaling met een meer marktgerichte opstelling naar de overheid toe, maar ook naar bedrijfsleven, kerken, bewegingen en andere particuliere instellingen.

Mevr. drs. Pels Rijcken reageerde op beide inleidingen vanuit enkele uitgangspunten in de relatie overheid-opbouwwerk.

- De gemeente zal expliciet en duidelijk moeten formuleren welke problemen het wil oplossen en welke bijdrage ze van het uitvoerend niveau verwacht.
- Zowel het gemeentebestuur als het opbouwwerk zelf zullen moeten nadenken over de vraag welke bijdrage het werk kan leveren aan de realisering van de doelstellingen van het gemeentelijk beleid.
- Er zal tijd moeten worden geïnvesteerd in het zoeken naar wegen om enerzijds het uitvoerend werk de vrijheid te bieden haar professionele taken te vervullen en anderzijds zicht te houden op realisering van door de politiek bepaalde doelstellingen.
- Er zal een meer zakelijke verhouding komen tussen opbouwwerk en overheid in aansluiting op dezelfde tendens binnen de overheid in de richting van contract-management en zelfbeheer.

- De gemeente zal de uitvoering van een activiteit gunnen aan de instantie die in staat is om het meest effectief bij te dragen aan de realisering van een gesteld doel. Dat wil overigens niet zeggen dat het persé de goedkoopste leverancier moet zijn.
- Een andere oriëntering van het opbouwwerk betekent niet dat het hetzelfde zou moeten doen als marketing- of organisatiebureaus. Opbouwwerk moet die punten uitbuiten waarin het goed is. Door alle jaren heen is dat in elk geval geweest het ondersteunen van kwetsbare en zwakke groepen in de samenleving.

Mevrouw Pels Rijcken besloot met de uitspraak dat opbouwwerk een beetje markt is, maar uiteindelijk een principe moet zijn.

De heer Van de Leur gaat uit van de stelling dat het opbouwwerk privaatrechtelijk georganiseerd moet zijn en qua beleid en inzet niet afhankelijk moet zijn van een bepaalde tak van dienst van de gemeente. In dat kader laat hij enige historische dia's zien waaruit blijkt dat het ondersteunen van bewonersgroepen een consequenter beleid oplevert op lange termijn, dan de beleidsmaatregelen van de landelijke overheid.

De huidige ontwikkelingen geven de mogelijkheid het opbouwwerk weer te plaatsen op het "brede" welzijnsterrein, waar ze eigenlijk thuishoort. Dit omdat:

- de financiële marges op lokaal niveau zullen verslechteren;
- de welzijnsmiddelen in het gemeentefonds komen te zitten.

Niet alleen de gemeente, maar ook de bewoners zullen toenemend moeten gaan afwegen: aan welke voorziening geven we prioriteit, of dat nu harde of zachte sectorzaken betreft. Wat willen we op vrijwillige basis oplossen en waar doen we een beroep op de overheid.

De gemeentelijke overheid moet de organisatorische positie van het opbouwwerk koppelen aan de momenteel nogal schoksgewijs optredende processen van zowel samenlevingsopbouw en samenlevingsafbraak. Ze zal daarbij vooral moeten letten op de positie van de sociaal-economisch zwakke groepen in de lokale samenleving. Kijkend naar de financiële aspecten constateert de heer Van de Leur dat 80 % van de opbouwwerkinspanning zich afspeelt buiten de specifieke welzijnssector. Wonen en woonomgeving, sociale zekerheid, minderheden en werkloosheid scoren hoog. Toch wordt de voornaamste financiële bron door welzijnssubsidies gevormd. Omdat er echter niets specifiek meer doorgesluisd moet worden van rijks-subsidiebeleid zal in een toenemende mate het collegebeleid zelf de middelen voor

welzijnstaken moeten aanwijzen. Het opbouwwerk als basisvoorziening dient volgens Van de Leur in het meerjarenbeleid van de gemeente geregeld te worden.

De heer drs. Van Eeden geeft een aantal eisen die een gemeente moet stellen om een voorziening als opbouwwerk te gebruiken (in huis te halen):

- Het collegeprogramma moet bestuursinstrumenten aanwijzen die beogen achterstandssituaties te verminderen of te doen verdwijnen.
- Opbouwwerk is een vorm van eerste lijns-hulp aan groepen aan de basis van de samenleving, gestoeld op keuzes van politieke aard.
- De praktische woonsituatie is het beste uitgangspunt van opbouwwerkactiviteiten. Categorale problemen zullen tijdelijk ondersteund worden.
- Waar opbouwwerk kiest voor de reeds actieve burger en geen principiële stellingname heeft overleefte ze zichzelf.

In de discussie die daarna onder leiding van voorzitter mevrouw Mr. Van Vleuten plaatsvond, kwamen natuurlijk de bezuinigingen om de hoek kijken. Hoewel de bestuurders zien dat het welzijnswerk door de bezuinigingen van de rijksoverheid de das wordt omgedaan zegt men wel, dat waar het opbouwwerk zich onmisbaar maakt en een goede relatie met de bevolking heeft, het heel moeilijk voor de overheid is om te bezuinigen.

In het kader van reorganisatie van instellingen kwam ook het al dan niet onderbrengen van opbouwwerk bij de overheid aan de orde. Met name mevr. Pels Rijcken sloot niet uit dat opbouwwerk bij de overheid kan worden ondergebracht en dat zeker de beleidsverantwoordelijkheid voor opbouwwerkprojecten bij de overheid ligt.

Afsluitend zou ik de woorden van de heer Van Eeden willen aanhalen dat de titel van het symposium een innerlijke tegenspraak vertoont.

Een marktprincipe is onmogelijk; een markt werkt niet volgens het prijsmechanisme. Opbouwwerk zal zijn produkt duidelijk moeten maken en heeft dan zijn prijs. Maar er is geen mechanisme dat het aanbod van opbouwwerk automatisch in relatie brengt met de vaak onduidelijk geformuleerde vraag van groepen buitenlanders, werklozen en minima. Politieke keuzes en opbouwwerkprincipes kunnen die relatie wel tot stand brengen.

Michel Thissen, Steunfunctie Opbouwwerk Noord-Holland.

Het verslag van het symposium kan tegen kostprijs worden besteld bij de Steunfunctie Opbouwwerk Noord-Holland, Postbus 375, 1940 AJ Beverwijk, tel.: 02510-29096. ■

Migranten, stadsvernieuwing en opbouwwerk

Het Rotterdams Instituut Bewonersondersteuning (waarin het Instituut Opbouwwerk Rotterdam is opgegaan) heeft een voortgangsverslag uitgebracht van het project "Migranten, stadsvernieuwing en opbouwwerk".

Het betreft een 3-jarig ontwikkelingsproject, dat nog doorloopt tot april 1989 en als voornaamste doel heeft migranten meer te betrekken bij het stadsvernieuwingproces.

In het kader van dit project, dat grotendeels gefinancierd wordt vanuit de rijksbijdrage-regeling etnische minderheden, zijn vanaf 1986 12 migrantenopbouwwerkers van Turkse, Marokkaanse en Kaap-Verdische afkomst werkzaam bij bewonersorganisaties. Zij zijn in dienst bij het IOR (nu RIO) en hebben een brede opbouwwerktaakstelling, die naast inspraakbegeleiding en voorlichting m.b.t. stadsvernieuwing tevens individuele hulpverlening (spreekuur) omvat en het leveren van een bijdrage aan organisatie-ontwikkeling en belangenbehartiging.

Richtinggevend bij de start van het project was een werkwijze met een gefaseerde aanpak: via spreekuren en voorlichting/advies m.b.t. de stadsvernieuwing kon gewerkt worden aan het opbouwen van contacten en het scheppen van een vertrouwensbasis die kan leiden tot kadervorming en organisatie-ontwikkeling.

In de beginfase lag het zwaartepunt op het scheppen van werkvoorwaarden binnen de bewonersorganisaties en op scholing en deskundigheidsbevordering. Het merendeel van de opbouwwerkers heeft inmiddels de HBO-opleiding afgerond.

Leerplaats en strijdperk

Naast de school vormden m.n. ook de bewonersorganisaties een leerplaats. De bewonersorganisaties vormden de leerplaats bij uitstek als het gaat om inzicht en vaardigheden t.a.v. krachtenvelden en netwerken in de wijk, de werking van het gemeentelijk apparaat m.b.t. huisvesting, woningverbetering en voorziening en patronen van georganiseerde belangenbehartiging. Praktische kennis en vaardigheden op deze terreinen zijn onmisbaar voor professioneel kader van migrantengroepen om met goed gevolg te opereren binnen de sterk geprofessionaliseerde belangenbehartiging in het Rotterdamse. De ontwikkeling van die kwaliteiten vormt dan ook een centraal element in het project.

Naast leerplaats vormen de bewonersorga-

nisaties voor de migrantenopbouwwerkers ook vanaf het begin een strijdperk van uiteenlopende belangen en visies.

Het beleid en de ervaring van de diverse bewonersorganisaties m.b.t. het betrekken van migranten bij de organisatie verschillen sterk.

Migranten maakten in de meeste wijken gebruik van het spreekuur. In enkele wijken werden interculturele ontmoetingsdagen en wijkfeesten georganiseerd. Maar het patroon van de meeste organisaties was sterk gericht op de autochtone bevolking en migranten hadden binnen de meeste organisaties geen eigen plek. Daar kwam bij dat het project startte in een nogal gepolariseerde situatie die zich uitte in tegenstellingen rond het spreidingsbeleid en in de opkomst van georganiseerd racisme.

Een belangrijke inzet van het migrantenopbouwwerk is tegenstellingen en spanningen tussen bevolkingsgroepen bespreekbaar en vervolgens onderhandelbaar maken. Het spreekt voor zich dat deze methode van "gecontroleerd conflict" een risicovolle onderneming vormt voor betrokken opbouwwerkers. Dat werd versterkt door het gegeven dat de discussie in veel gevallen werd gevoerd in termen van het takenpakket van de migrantenopbouwwerker en de verschillende verwachtingen daarvan. De vanuit het project aangegeven kaders en taakstelling boden enig houvast, maar het was voor een groot deel aan de opbouwwerkers zelf om zich een positie te verwerven, zowel binnen het bestaande team van beroepskrachten als binnen de organisatie in haar geheel.

In de beginfase van het project bracht dit proces sterke aandacht mee voor de ontwikkeling van een professionele houding met de noodzakelijke balans tussen betrokkenheid en distantie en voor het gelijk optrekken van migrantenopbouwwerker en de reeds aanwezige "autochtone" opbouwwerker.

Ondanks de spanningsvelden waarin wordt gewerkt en de zware belasting van de migrantenopbouwwerkers is het verloop binnen het project beperkt gebleven.

Balans van werkzaamheden

In het voortgangsverslag wordt aan de hand van de 3 kerntaken een overzicht en balans van werkzaamheden gegeven. Wat betreft de *individuele hulpverlening* heeft het accent gelegen op de opbouw van een goed functionerend spreekuur. De spreekuren, waar vooral vragen aan de orde komen over wonen/volkshuisvesting, voorzien in een grote behoefte. Niet alleen als contactmogelijkheid, maar als een vorm van dienstverlening waaraan voorlopig blijvend behoefte bestaat, omdat de mensen in hun eigen taal te woord worden gestaan als dat nodig is.

Die mogelijkheid bestaat niet bij andere instanties voor maatschappelijke dienstverlening en evenmin bij de Stichting Hulp Buitenlandse Werknemers, die haar eerste lijnstaken heeft afgebouwd. In een aantal wijken vindt samenwerking plaats tussen migrantenopbouwwerker, maatschappelijk werk en sociaal raadslieden.

In de komende tijd is een vervolg nodig in twee richtingen:

- ontwikkeling van samenwerking tussen instellingen t.a.v. de maatschappelijke dienstverlening van migranten;
- signalering op stedelijk (en landelijk) niveau van problemen in regelgeving en het functioneren van instanties waarmee migranten worden geconfronteerd.

Met betrekking tot *stadsvernieuwing* is naast inspraakbegeleiding het zwaartepunt van de taken komen te liggen bij informatie- en voorlichting.

Dit hangt samen met veranderingen in het stadsvernieuwingproces dat steeds meer het karakter heeft gekregen van een productieproces waarin weinig aanknopingspunten bestaan voor groepsvorming en beïnvloeding op het niveau van projecten en plantteams.

De informatie- en voorlichtingstaak is met name gericht op de keuze van migranten om wel of niet deel te nemen in de stadsvernieuwing, c.q. te kiezen voor renovatie, nieuwbouw of verhuizen naar een oudbouw-woning elders.

Het gaat daarbij om ingrijpende afwegingen waarbij niet alleen de verschillende regelingen en faciliteiten een rol spelen maar ook het perspectief van de betrokkenen t.a.v. hun verblijf en bestaan in Nederland. De migrantenopbouwwerker vervult daarbij als vertrouwens- en contactpersoon een belangrijke rol.

Tot op heden gaat het hoofdzakelijk om uitvoerende taken m.b.t. de stadsvernieuwing. Signalering en beleidsbeïnvloeding vindt incidenteel plaats.

Uitgangspunt t.a.v. *organisatie-ontwikkeling* vormt onderlinge groepsvorming van migranten en het verkrijgen van een eigen plek binnen de organisatie. De vorm waarin en de noemer waarop dat gebeurt verschillen.

Het meest gangbare model is een Turkse of Marokkaanse werkgroep, c.q. een werkgroep migranten, die onderdeel is van de bewonersorganisatie.

De werkgroep heeft het karakter van een overleggroep die problemen waarmee migranten worden geconfronteerd op verschillende terreinen bespreekt en in samenwerking met de bewonersorganisatie initiatieven ontwikkelt. Daarnaast organiseert de werkgroep ook sociaal-culturele activiteiten.

In 2 wijken is gekozen voor het model van

een zelfstandige sociaal culturele vereniging met een eigen ontmoetingsruimte. De vereniging werkt nauw samen met de bewonersorganisatie en wordt ondersteund door de migrantenopbouwwerker. Sociaal-culturele activiteiten worden georganiseerd in eigen beheer, t.a.v. andere zaken vindt directe samenwerking plaats met de bewonersorganisatie.

Derde model is een projektmatige aanpak, die voorshands niet gericht is op duurzame organisatie, maar op tijdelijke groepsvorming rond een specifiek probleem. Het initiatief bij de werkwijze ligt sterk bij de migrantenopbouwwerker.

De noemers waarop groepsvorming plaatsvindt zijn uiteenlopend: remigratie, rechtspositie, onderwijs, voorzieningen in de wijk (m.n. voor jongeren).

Er bestaan grote verschillen tussen wijken t.a.v. de organisatieontwikkeling. In een aantal wijken is het bereik van de deelname aan werkgroepen en sociaal-culturele vereniging groot, in andere wijken gaat het om een beginnende en kleinschalige ontwikkeling. Verschillen bestaan ook t.a.v. de mate waarin vanuit de bewonersorganisatie onderlinge groepsvorming van migranten wordt gestimuleerd en bestaande werkwijzen en organisatiepatronen worden veranderd.

Enkele conclusies

In het voortgangsverslag wordt geconcludeerd dat één van de doelstellingen van het projekt, de ontwikkeling van een professioneel kader van migranten, is gerealiseerd. Er is een groep gekwalificeerde opbouwwerkers werkzaam van Turkse, Marokkaanse en Kaap-Verdische afkomst die een sleutelrol vervult als contactpersoon en "makelaar" tussen verschillende bevolkingsgroepen in de wijk, en als vertrouwenspersoon van groepen migranten.

De tweede doelstelling, organisatie-ontwikkeling en belangenbehartiging, vergroten van de invloed van groepen migranten binnen bestaande machtsstructuren op wijkniveau, is nog niet gerealiseerd. De conclusie wordt onderschreven van het evaluatie-onderzoek van T. van der Pennen dat "de migrantenopbouwwerkers nog onvoldoende zijn geïntegreerd in de bestaande institutionele netwerken".

Hetzelfde geldt voor de migranten. Er zijn voorwaarden geschapen voor organisatie-ontwikkeling, signalering en beleidsbeïnvloeding en er is een begin mee gemaakt, maar er is nog een lange weg te gaan.

Wat betreft de takenpakketten van het migrantenopbouwwerk wordt o.a. opgemerkt dat de komende jaren naast individuele hulpverlening, organisatie-ontwikkeling en voorlichting m.b.t. de stadsvernieuwing tevens inzet wordt gevraagd op de probleemvelden onderwijs en werkloosheid.

De algemene conclusie luidt dat het migrantenopbouwwerk een structurele voorziening moet worden. Er zal nog lange tijd behoefte bestaan aan specifieke aandacht vanuit algemene instellingen voor de positie van migranten. Voor het opbouwwerk is dit georganiseerd in de vorm van het project "Migranten, stadsvernieuwing en opbouwwerk". Soortgelijke ontwikkelingen zijn nodig vanuit andere instellingen en gemeentelijke diensten.

Het verslag, dat enkele bijlagen bevat waaronder interviews met migranten en opbouwwerkers en een samenvatting van een evaluatieonderzoek naar de ontwikkeling van migrantenwerk, kan worden besteld door overmaking van f 10,- + f 5,- portokosten op girorekening 4308481 t.n.v. RIO, o.v.v. Voortgangsrapportage migranten. Nadere informatie over het project bij Hugo Mulder, RIO, Malthenesserlaan 266, 3021 HS Rotterdam, tel. 010-4767766. ■

Brochures Onderwijsvoorrang

In het kader van het Onderwijs Voorrang Beleid heeft de Vereniging De Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra twee brochures uitgegeven.

De eerste betreft "Turkse Peuters en de peuterspeelzalen", waarin verslag wordt gedaan van een project in het Voorlopig Onderwijsvoorranggebied Feyenoord/Noordereiland, Rotterdam. Een Turkse peutersleidster heeft hier gedurende drie jaar gewerkt aan het leggen van contacten en geven van voorlichting aan buitenlandse ouders m.b.t. peuteropvang, alsmede aan het ontwikkelen van een werkwijze inzake de opvang van Turkse peuters.

De tweede brochure "Wat zie jij allemaal met je ogen?" gaat in op moedertaalactiviteiten voor anderstalige 4 - 6 jarigen. Hierin wordt een aantal tweetalige activiteiten beschreven die tot doel hebben de ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid te ondersteunen.

Beide brochures zijn verkrijgbaar bij het CPS, postbus 30, 3870 CA Hoevelaken, tel. 03495-41206. ■

Bestuurswerk voor vrijwilligers

"Bestuurswerk in vrijwilligersorganisaties" is de titel van een 10-delige serie met praktische informatie voor hen die in hun vrije tijd actief zijn in besturen van vrijwilligers-

organisaties. Zojuist zijn de eerste vijf deeltjes verschenen bij de Stichting Burgerschapskunde, Nederlands Centrum voor Politieke Vorming; de overige volgen binnekort.

Bestuurswerk, waar dat ook wordt uitgevoerd, heeft een aantal vaste bestanddelen: er moet beleid worden uitgestippeld, men vergadert, onderhandelt, notuleert. De kas moet worden beheerd, de administratie bijgehouden en er moet aan publiciteit worden gedaan. Allemaal vaardigheden die in de verschillende deeltjes aan de orde komen. Verder zijn er – naast een inleiding – twee aparte boekjes gewijd aan rechtsvormen en aan vrouwen in besturen. Er is naar gestreefd om alles begrijpelijk te maken voor een beginnend bestuurder, maar ook meer ervaren bestuursleden kunnen hun vaardigheden ontwikkelen en ideeën opdoen.

De prijs voor 10 deeltjes bedraagt f 50,-. Ze zijn ook afzonderlijk te bestellen à f 6,50. Beide genoemde prijzen zijn exclusief verzendkosten. Meer informatie bij de Stichting Burgerschapskunde, postbus 349, 2300 AH Leiden, tel. 071-121841 ■

Budgetadvisering met de computer

Het gezinsinkomen wordt er niet hoger door, maar de financiële knelpunten zijn wel sneller inzichtelijk met het geautomatiseerde "Budgetadviesprogramma", ontwikkeld door het NIBUD.

Het programma is bedoeld als hulpmiddel bij budgetadvisering en combineert vier soorten gegevens:

- de samenstelling van het huishouden (ook schooltype van de kinderen enz.);
- de inkomsten en (voor zover bekend) de uitgaven van het huishouden;
- een voordeelbudget voor dit type huishouden (samenstelling, inkomsten, soort woning);
- regelgeving op het gebied van inkomsten- en vermogensbelasting, alsmede kinderbijslag, huursubsidie, sociaal minimum, tegemoetkoming studiekosten, "eigen bijdrage" Wet Studiefinanciering 18+.

De eerste twee soorten gegevens worden door de gebruiker ingevoerd op enkele gebruikersvriendelijke invoerschermen. Het programma berekent vervolgens een netto besteedbaar maandinkomen en eventuele aanspraken op subsidies. Ook berekent het programma een voorlopig bedrag voor zeventien standaard uitgavenposten. Naast deze cijferkolom verschijnen tevens twee referentiebegrotingen in beeld: een

basisversie met bodembedragen voor bepaalde uitgaven en een sluitende voorbeeld begroting.

Beide begrotingen dienen alleen ter oriëntatie. Nadat de feitelijke uitgavenposten van het huishouden zijn ingevoerd, waarbij het programma steeds het nieuwe saldo berekent, kunnen in overleg alle posten nogmaals worden gewijzigd, bijvoorbeeld om alternatieve situaties door te rekenen en/of een begroting sluitend te maken.

Om het programma te kunnen gebruiken is een MS-DOS gestuurde computer nodig met een intern geheugen van 512 Kb. Het programma kost f 185,- inclusief o.a. de handleiding, het Budgethandboek 1988 en 4 x per jaar toezending van het eerstelijnsblad Budgetpost.

Meer informatie bij het NIBUD, Laan 20, 2512 GN Den Haag, tel. 070-469527. ■

Handboek leefbaarheid kleine dorpen

In navolging van Friesland en Groningen kent nu ook Gelderland een provinciaal handboek Leefbaarheid kleine dorpen. Het is een uitgave van de Vereniging Kleine Kernen Achterhoek/Liemers en de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen.

Het boek is niet alleen bedoeld ter stimulering van dorpsbelangenverenigingen, maar kan als naslagwerk ook dienen ter vergroting van kennis, inspraak- en actiemogelijkheden van dorpsbelangenverenigingen op lokaal en bovenlokaal niveau.

O.m. wordt ingegaan op de ruimtelijke ordening en het beleid terzake van Rijk, provincie en gemeente.

Bij "aspecten van leefbaarheid" passeren o.a. de revue: woningbouw, scholen, winkels, PTT-voorzieningen, dorpshuizen, openbaar vervoer, verkeersveiligheid en werkgelegenheid.

Door de bevordering van de zelfwerkzaamheid en door het aanreiken van allerlei initiatieven (tips) en adressen worden met name bewoners(groepen) van kleine kernen in staat gesteld meer greep te krijgen op probleemsituaties in het eigen dorp. Daarbij gaat het niet alleen om het instandhouden van wat er is, maar ook om het ontwikkelen van (nieuwe) lokale mogelijkheden voor kleine dorpen.

De LVKK hoopt met deze Gelderse uitgave een stimulans te geven aan initiatieven om in elke provincie soortgelijke – op de provinciale gegevens toegesneden – handboeken voor kleine dorpen te doen uitkomen.

Het Handboek leefbaarheid kleine dorpen Gelderland kost f 46,- en kan besteld worden bij LVKK, postbus 435, 6800 AK Arnhem, tel. 085-452793. ■

Opbouwwerk: perspectieven in organisatie en aanpak

Eind maart werd in conferentieoord "De Noorderzon" te Biddinghuizen een startconferentie gehouden van Bestuur en medewerkers van STIBO, de Stichting Bewonersondersteuning Noord Amsterdam in oprichting. Wil van de Leur hield daar onderstaande inleiding over perspectieven in organisatie en aanpak.

Organisatie-ontwikkelingen

Wij ontvangen op het LPO beduidend meer berichten van opheffing dan van oprichting. Niet alleen bezuinigingen, maar vooral ook allerlei organisatie-veranderingen zijn daar de oorzaak van.

Door het niet langer bestaan van een specifiek subsidie-regime, gaan die organisatie-ontwikkelingen alle kanten op. De voorname organisatorische varianten die optreden zijn de volgende:

- een veel beoefende variant vormt de sociaal-culturele of welzijns-verzamingsinstelling (Tilburg, Nijmegen, Maastricht)
- een tweede variant is en blijft de zelfstandige opbouwwerkinstelling (Eindhoven, Vlissingen)
- een derde variant is en blijft het opbouwwerk als overheidsvoorziening met ambtelijk-professionele status (Den Haag, Rhoden)
- een vierde variant is de instelling voor bewonersondersteuning (Rotterdam, Amsterdam Noord)
- een vijfde variant is de vrij gevestigde opbouwwerkonderneming (bijv. Vrije vaart Almelo)
- een zesde variant is de non profit contract-organisatie (st. Consulentschap Samenlevingsopbouw)
- als zevende variant kunnen de specifieke projectstichtingen genoemd worden voor bijv. alternatieve werkgelegenheid en de categorale zoals voor buitenlanders
- laten we de achtste (en het onechte zuse) variant niet vergeten; het ingebouwde opbouwwerk (kerken, schooladviesdiensten, woningcorporaties).

Alle varianten hebben voor- en nadelen, maar uitgaande van "opbouwwerk" en haar specifieke professionaliteit en opdracht in de samenleving hebben bepaal-

de varianten overmatig veel nadelen. Want organisatievormen bepalen veel! Zo bepalen zij structureel welke diagnoses wel en niet gesteld kunnen worden. Maar ook richten zij (beperken zij) het handelings-repertoire.

Wellicht ter geruststelling: de variant STIBO acht ik een constructieve, aangezien die zowel naar oriëntatie: bewonersondersteuning, als naar het niet noemen van een specifiek terrein of specifieke groepen in volle omvang recht doet aan de essenties van opbouwwerk, d.w.z. geen a-priori diagnostiek, maar een verkenning zonder oogkleppen.

Kerntaken en professionaliteit opbouwwerk

De kerntaken van het opbouwwerk zijn in de laatste jaren vrij algemeen onderschreven als een samenstel van:

- sociaal organisatorisch steun
- strategische steun
- educatieve steun

Hieronder kunnen we het volgende verstaan:

A. Sociaal-organisatorische steun:

- organisatie ontwikkeling en advies
- "eigen beheer" (horizontaal), "beleids-beïnvloeding" (verticaal)
- "kern-organisatie en achterban" participatie-ladder
- betrokken organisaties/instanties

B. Strategische steun

- hoe gestelde doelen ook bereiken
- wat/waar/wanneer
- hulpbronnen
- omgaan met tegenwerking

C. Educatieve ondersteuning

- "groeien a.d. klus" (altijd)
- specifieke cursussen (soms)

De "professionaliteit" in de kwartaire sector heeft slechte jaren achter zich. Redenen hiervan zijn:

- overvloed (overal kwam geld voor)
- politiek hobbyisme
- slechte opleidingen

Er zijn veel slechte professionals in het opbouwwerk gekomen. Dit uit zich in:

- reductie tot groepswork van samenlevingsvraagstukken
- bezig zijn zonder aantoonbare proces- of produktresultaten.

De huidige schaarste kan in dit opzicht positief worden aangewend voor kwaliteitsontwikkeling en -bewaking.

Invalshoek opbouwwerk

De genoemde kerntaken van opbouwwerk betreffen geen "vrije" beroepsmatige inter-

venties ongeacht de groepen of organisaties die daarmee gediend worden en ongeacht de doeleinden die daarmee gediend worden. Er vindt wel-gekozen onderschikking plaats aan een aantal criteria. Met name gaat het daarbij om een oriëntatie op sociaal economische zwakke groepen en hun initiatieven tot kwaliteitsverbetering van het bestaan. Voorts een oriëntatie op maatschappelijke vraagstukken of componenten daarvan, die voldoende omvang en zwaarte hebben om beroepsmatige ondersteuning te rechtvaardigen. Tenslotte moet er sprake zijn van nauwkeurige proces- of produktresultaten, van meerwaarden die zonder de beroepsmatige ondersteuning niet tot stand gekomen zouden zijn.

In Nederland is de opbouwwerkinzet vanuit allerlei optieken en invalshoeken gerealiseerd; dikwijls zelfs niet alleen als methodische of ad hoc variatie, maar zelfs vanuit specifiek voor bepaalde categorieën of vraagstukken ontwikkelde organisatorische kaders.

De voornaamste daarvan betroffen steeds de volgende invalshoeken: territoriaal, categoriaal en functioneel/thematisch.

In een aantal gevallen werkten die invalshoeken of oriëntaties elkaar zelfs tegen, omdat ze gekoppeld werden aan organisatiebelangen.

Afgezien van het feit dat soms terecht gekozen kan worden voor een van die drie invalsbases als "centerend" gegeven, lijkt het gemiddeld gesproken meer voor de hand liggend om niet een terroir, categorie of thema tot uitgangspunt te nemen, aangezien dat elk eenzijdige partiële abstracties zijn.

Voor de hand liggend is het om "maatschappelijke vraagstukken" tot uitgangspunt te maken/nemen voor beroepsmatige diagnose en steunverlening.

Aanpak lokaal-maatschappelijke vraagstukken

Hoe het sociale vraagstuk beschreven en gediagnostiseerd wordt, is een belangrijke en moeilijke materie.

Tot voor korte tijd was het ook binnen veel opbouwwerk gemeengoed om - bijna gemakshalve - een probleem of wensomschrijving van een buurt of categorale groep tot uitsluitende meet-lat te nemen en daarbij nog een paar dierbare persoonlijke inzichten van de werker bij in te sluiten. Daardoor werden dan maatschappelijke vraagstukken "geïsoleerd" tot groepprobleem. En tegelijkertijd illusies geïntroduceerd, zoals de gedachte dat op buurthuisniveau de verslechtering van het stelsel van sociale zekerheid kon worden aangepakt. De huidige sociaal economische en politieke situatie maakt duidelijk dat dit niet toereikend en zelfs schadelijk is.

Opbouwwerk als "instrument van bewoners" op een dergelijke manier opgevat loopt vast.

Bij de vaststelling van aan te pakken lokaal-maatschappelijke vraagstukken dienen tenminste 3 typen probleemverkenning plaats te vinden:

- de wensen/behoefte van de betreffende bevolkingsgroep;
- de eigen professionele zwaarte schatting, ook in relatie tot mogelijke andere doelen en keuzes;
- objectiverende verkenning in de vorm van:
  - taxatie van relevante andere actoren in de lokale samenleving, zoals politiek bestuur, bedrijven, andere instellingen;
  - opinie-onderzoek onder een representatieve steekproef van de betrokken bevolkingsgroep;
  - consultatie van externe expertise.

Een dergelijke benadering houdt impliciet in het vermijden van kortzichtige deals tussen probleem betrokkenen en professionals en vermijdt illusoire operatie- en actieniveaus.

Het activeert daarentegen dat probleem betrokkenen en professionals zich de zwaarte en verantwoordelijkheid goed realiseren. Het leidt ook tot het vermijden van overmatig begrip voor subcultuurtjes, activeert communicatie tussen subcultuurtjes en de wetenschap dat dat essentieel is voor het boeken van vooruitgang.

Bij de keuze van maatschappelijke vraagstukken heeft ook in de toekomst het opbouwwerk noodzakelijk steeds met een relatieve grootschaligheid te maken.

Dat legt terecht een noodzakelijke beperking op; en bovendien leidt dat tot een zekere vanzelfsprekende prioriteit voor de sociaal economische en ruimtelijk gebouwde dimensie van de samenleving, als sterk conditionerende maar ook kansen biedende structurerende, welke mensen (dagelijks) ervaren.

De positie en capaciteiten van het opbouwwerk vormen in zekere zin unieke kansen om "sociaal uitvindingswerk" te verrichten ten dienste van sociaal economische zwakke groepen, die zaken willen aanpakken. Juist de huidige turbulente maatschappelijke ontwikkeling biedt daarvoor prachtige kansen.

Zo kan de geldkrapte bij dominante instituties benut worden voor zelf-beheerdoeleinden.

Zo kan de "scheiding der sectoren" benut worden voor associatieve vernieuwing die het zwaartepunt meer in de richting van "mensen zelf" legt.

Zo kan in de associatie politiek bestuur en bewonersorganisatie gemeenschappelijk de-

bureaucratiseringswinst geboekt worden.

Een geheel andere zaak betreft het zgn. overbodig maken van zichzelf van het opbouwwerk. Opbouwwerk als eeuwig durende aanwezigheid is zinloos voor de betrokken bevolkingsgroepen. Er moet uiteraard een basis van aanspreekbaarheid zijn; en een mogelijkheid tot gedurige "sociale verkenning" voor de beroepskracht, maar daar ligt geen kernpunt van directe productiviteit.

Vandaar dat het essentieel is op instellingsniveau "hard" vast te houden aan een specifiek productie-beleid, dat er als volgt uitziet:

20 % projektontwikkeling

60 % projektuitvoering

20 % projektafsluiting

De onderscheiden elementen van deze productie-cyclus worden uiteraard niet star en kunstmatig gescheiden, maar dienen wel nadrukkelijk onderscheiden te worden.

De zeggingskracht voor het beleid van de instelling van het schema is met name:

- productieprocessen zijn eindig, kennen een startfase, een operationele en een afsluitingsfase;
- er dient een herkenbaar investeringspatroon te zijn inzake: ontwikkeling nieuwe producten (projekten), operationele projecten, afwikkeling en afsluiting projecten.

Ook het tweede schema betreft een "toedelings-vuistregel":

15 %

- contact-functie
- scouting/verkenning
- incidentele adviezen

85 %

- projekt-gebonden arbeidsinvestering

Ook hier gaat het weer niet om een rigide staffeling van minuten, maar om een beleidsmatig te hanteren plausibele energie-verdeling.

Tenslotte zij nog gewezen op het vitale beleidsmatige belang dat een opbouwwerkinstelling erbij heeft om voldoende "spreiding" in projecten te hebben die in "portefeuille" zijn.

Zowel in relatie tot de klanten, alsook in relatie tot de financier(s). In uiterste beknoptheid is voor de opbouwwerkinstelling die qua inkomen voor plm. 90 % afhankelijk is van de politieke portefeuille "Welzijn" essentieel om tenminste 60 % van het projecten-bestand "inhoudelijk/beleidsmatig" te hebben op de terreinen van niet-Welzijn: Volkhuysvesting en Ruimtelijke Ordening, c.q. onderwijs, c.q. werkgelegenheid en sociale zaken. ■

Gemeentelijk belang bij opbouwwerk

Maarten Snel en Frans Walta van de WONN hebben een rapport samengesteld over het gemeentelijk belang bij opbouwwerk. De titel is "Regroovable", een term ontleend aan de autobanden-industrie die staat voor het opnieuw aanbrengen van een profiel. Kan dat met opbouwwerk, gezien vanuit het gemeentelijk belang, ook gebeuren, zo luidt de vraagstelling van het rapport, dat werd gepresenteerd op de afscheidsbijeenkomst van Maarten Snel (zie ook pag. 7).

Sinds de oprichting in 1970 heeft de WONN een zakelijke benadering in het opbouwwerk voorgestaan en oog gehad voor de relatie die het opbouwwerk zowel met de bevolking als de lokale overheid onderhoudt. Dit blijkt uit een reeks produkten, waarvan de eerste was een veel stof opwaaiende brochure over de probleemproject-methode (1974) en vervolgens een aantal publikaties in de PRAKTIJKreeks, waarvan de laatste was "De netwerkbenadering" (1986).

In deze publikatie wordt geredeneerd vanuit een centrale actor (een belangengroep) die iets wil bereiken. Opbouwwerk wordt gezien als een van de actoren die een bijdrage kan leveren aan het werk van de belangengroep. Er wordt een zakelijke aanpak voorgestaan, met de nadruk op onderhandelen. Aanbevolen wordt om de centrale actor ook eens te laten redeneren vanuit het eigenbelang van andere actoren. Door deze "omkeer-truc" kun je nieuwe mogelijkheden, nieuwe perspectieven op het spoor komen.

Het rapport "Regroovable" is tot stand gekomen door de "omkeer-truc" voor het opbouwwerk zélf toe te passen.

In negen gemeentes werden gesprekken gevoerd met bestuurders, opbouwwerkers en bewoners, waarbij werd gevraagd naar het belang van de gemeente bij opbouwwerk en naar de voorwaarden waaronder het opbouwwerk bijdragen kan leveren om de ongelijkheid tussen gemeente en bevolking te "bewerken".

In het rapport worden eerst de bevindingen van deze gesprekken weergegeven, gegroepeerd onder de volgende zes hoofdpunten:

- Opbouwwerk wordt geplaatst binnen de hoofdlijnen van beleid zoals die door de lokale overheid worden uiteengezet.
- Meermalen wordt door gemeentebestuurders onderstreept dat de lokale overheid een direct belang heeft bij opbouwwerk, en wel in de rol van ondersteuner van bevolkingsgroepen; de relatie tussen opbouwwerk en bevolking(sgroep) wordt door hen van primair belang geacht.

- Een zakelijke, rationele aanpak door opbouwwerk wordt bepleit met een sterke nadruk op het onderhandelingsmodel (in plaats van conflict- of harmoniemodel).
- Door vrijwel alle betrokkenen wordt voor de meeste situaties een projectmatige werkwijze voorgestaan; uitzonderingen zijn er wel en deze zijn concreet benoembaar.
- Hoewel niet altijd geconcretiseerd of gespecificeerd, wordt doorgaans de kwaliteit van de werker als een belangrijke factor genoemd voor slagen of falen.
- Vrijwel overal wordt aangedrongen op een goed en regelmatig overleg tussen gemeente en opbouwwerk.

Zonder dat hier tot interpretatie wordt overgegaan, wordt gesteld dat enkele bevindingen als opmerkelijk of verrassend naar voren komen. Sommige bevindingen zijn niet zozeer nieuw, maar het bijzondere ervan is dan wel, dat het merendeel der geïnterviewden uit de verschillende groeperingen (bestuurders, opbouwwerkers, bewoners) dezelfde denkwijze aangeeft. Voor andere geldt dat een bepaald geluid, een bepaalde teneur uit onverwachte hoek komt. Geconcludeerd wordt dat in die situaties waar gemeente, bevolking en opbouwwerk positief scoren op bovenstaande zes punten, opbouwwerk een zinvolle functie kan vervullen. Omgekeerd blijkt het zo te zijn dat wanneer op één of meer punten negatief wordt gescoord, het opbouwwerk het moeilijk heeft.

In het hoofdstuk "De onderstroom" wordt wel geïnterpreteerd. Op grond van het verzamelde materiaal wordt een onderstroom beschreven, waarbij opbouwwerk wordt getypeerd als afgeleide van de actoren lokale overheid en bevolking. Deze twee actoren, en meer nog hoe zij omgaan met hun ongelijke posities, bepalen in sterke mate of het opbouwwerk een zinvolle functie kan vervullen. In het rapport wordt dit beschreven in de paragrafen: "Positionele ongelijkheid; -ontkennen, -erkennen, optimaliseren."

Wat betreft de legitimatiebasis van opbouwwerk, wordt onderscheid gemaakt tussen "bestaansgrond" en "uitvoeringsniveau". De bestaansgrond ontleent het opbouwwerk aan de positionele ongelijkheid tussen gemeente en bevolking. Op uitvoeringsniveau zal het opbouwwerk een werkwijze dienen te kiezen waarmee het zich ten opzichte van beide actoren staande kan houden: niet te veel afstand tot ieder der actoren, maar ook een te grote nabijheid vermijdend.

Tot zover enkele bevindingen en interpretaties uit het rapport, dat wordt afgesloten met bijdragen over onderhandelen en kritische succesfactoren.

Te bestellen bij de WONN, tel. 05120-18925. ■